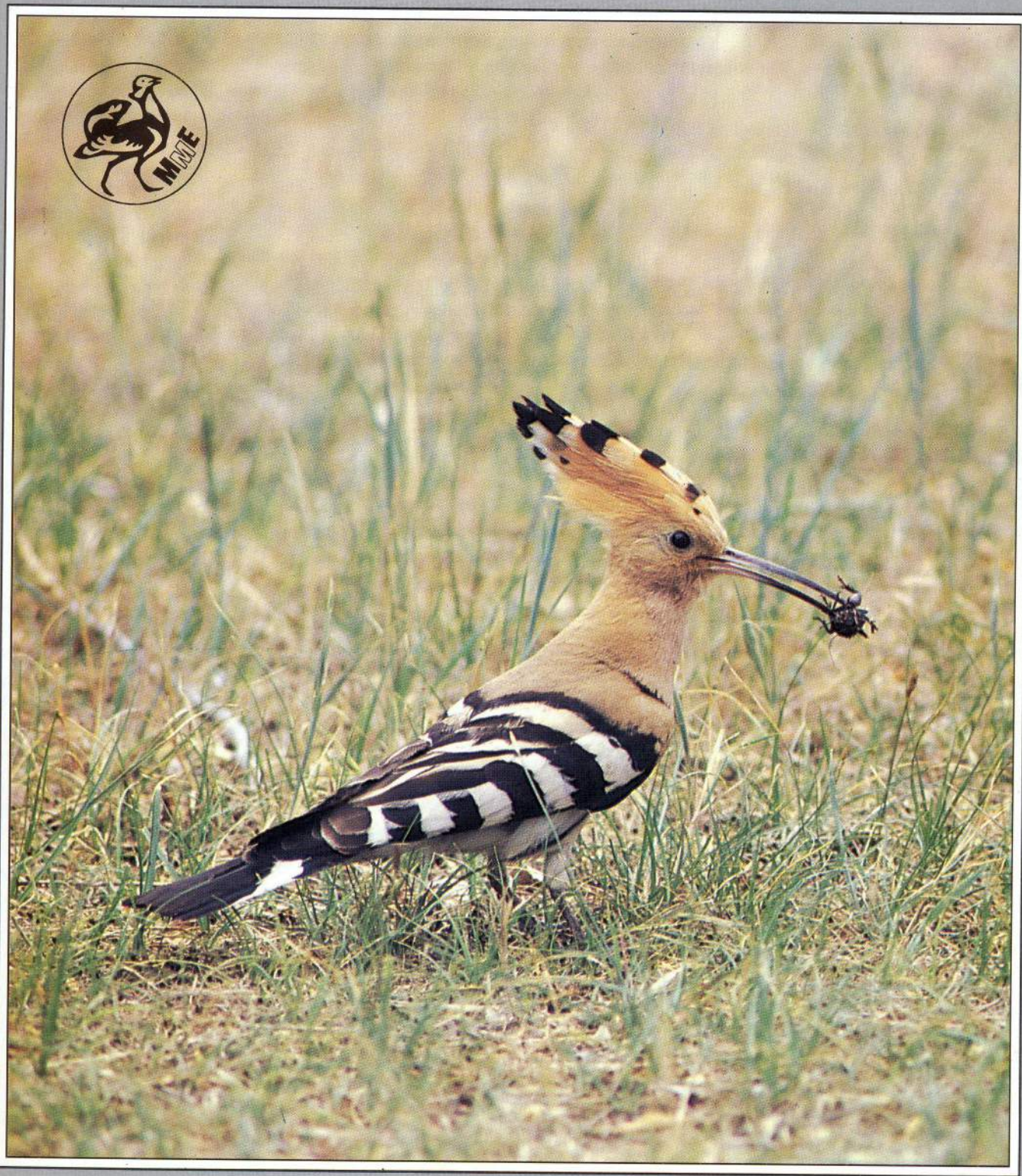


madártávlat

Természetvédelmi folyóirat



1996. május-június

Díjátadó ünnepség a Kossuth Klubban

Díjátadó ünnepség helyszíne volt március 13-án a Kossuth Klub. E rendezvénnyel lezárult az Egyesületünk és a KTM Természetvédelmi Hivatala által a „'95, A TERMÉSZETVÉDELEM ÉVE EURÓPÁBAN” alkalmából kiírt pályázat. A meghívottakat dr. Major István, a KTM főosztályvezetője köszöntötte kiemelve, hogy a Természetvédelem Éve eredményességének alapköve volt az ifjúság aktív részvétele, melynek színvonalát és eszmeiségét híven tükrözik a beérkezett pályaművek is.

A pályázat díjazottainak nyereményeit Kállay György, az MME elnöke adta át. Hangsúlyozta, hogy a jutalmak szimbolikus értékűek, ám reményeink szerint hatékony segítséget nyújtanak majd a pályázók természetvédelmi tevékenységének folytatásához.

A díjazottak a következők voltak:

Erdők, ligetek, parkok

- általános iskola/csoport
 1. Általános Iskola, Bükkzsérc
 2. Irinyi J. Általános Iskola, Hosszúpályi
 3. Általános Iskola, Szamosszeg
- általános iskola/egyéni
 1. Holczer Lőrinc, Bognár Péter, Karácsony Gergő
 2. Simándi Mohamed, Ali, Omár

Egy falu-egy rét

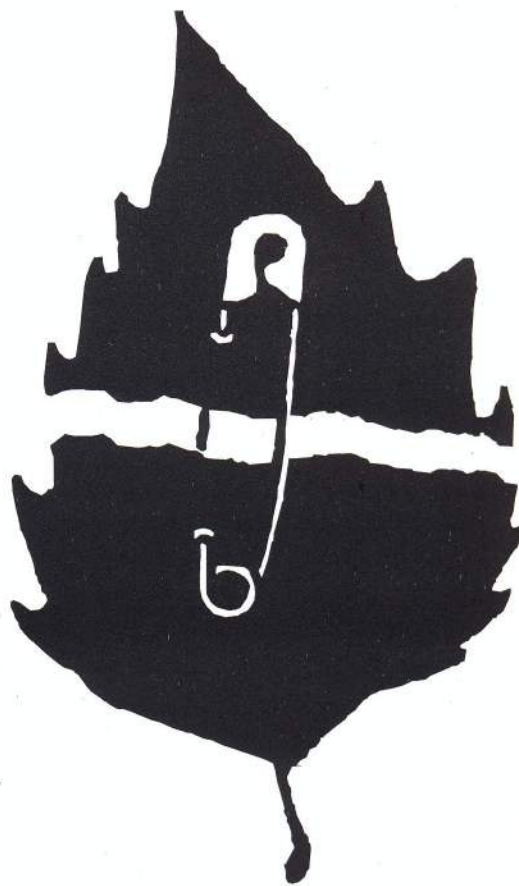
- általános iskola/csoport
 1. Általános Iskola, Pusztamérges
- középiskola/csoport
 1. Lehel vezér Gimnázium, Jászberény
 2. Varga Katalin Gimnázium, Szolnok
- középiskola/egyéni
 1. Berecz Botond

Óvjuk meg vizeinket

- általános iskola/csoport
 1. Általános Iskola, Csabdi
 2. Gárdonyi Géza Általános Iskola, Miskolc
- középiskola/csoport
 1. Dr. Dornyai Béla Cserkészcsapat
- középiskola/egyéni
 1. Buday Andrea, Orosz Dávid, Ungvári Dániel
 2. Sira Beatrix, Tóth Adrienn

A meghívottak az ünnepséget követő fogadáson kötetlen beszélgetés keretében ismerkedhettek egymás tevékenységével.

Ezúton is gratulálunk valamennyi pályázónak!



Erőviszonyok...

Évek óta járok a Környezet- és Természetvédő Szervezetek Országos Találkozójára, amely idén március 29–31-én Miskolcon került megrendezésre. A korábbi évektől eltérően, most az egész mozgalom sorsát befolyásoló fontos döntéseket kellett hozni. Korábban főleg ismerkedés, eszmecsere volt a találkozók célja.

Egyes adatok szerint közel háromszáz, mások szerint ennél jóval több környezet- és természetvédelmi (állatvédelmi, oktatási, életmód stb.) céllal működő szervezet alakult hazánkban. A találkozó feladata volt e szervezetek együttműködésének szabályait (lehetőségeit, a közös fellépés módját, szükségességét) meghatározni, valamint az egyes törvényekben megjelölt és a kormányzati szervek, illetve országos bizottságok által felkínált helyekre küldötteteket választani.

Távol áll tőlem, hogy minősítsem a találkozót vagy az ott megjelent szervezeteket, de néhány megfigyelésemet fontosnak tartom a *Madártávlat* olvasóival megosztani, hogy megismerjék az erőviszonyokat.

A találkozón összesen 22 órán keresztül folyt érdemi tanácskozás. Ebből 7,5 óra jutott bemutatkozásra, eszmecsere, 13 órát töltöttünk az együttműködés, a közös fellépés és a küldöttállítás kérdéseivel, míg konkrét szakmai (természetvédelmi) egyeztetésre alig jutott idő.

A nagy többség szándéka ellenére 3-4 fő képes volt „szétszedni” a találkozót (nem volt köztük természetvédő) azzal, hogy újabb és újabb vitát kezdeményeztek a találkozó küldetéséről, az együttműködés szükségességéről (pontosabban szükségtelenségéről), a választás (küldöttállítás) módjáról, a demokrácia és a közös egyetértés szabályairól. Ez történt annak ellenére, hogy valamennyi kérdésben már több egyeztetés volt, a véleményekről írásos javaslat készült és azt minden résztvevő időben megkapta.

A küldöttállítás és választás a többségi elv alapján zajlott. Igen fontos pozíciókra kellett küldötteteket választani, egyrészt hét küldöttet az Országos Környezetvédelmi Tanácsba, amelyet a

környezetvédelmi törvény 1995. decemberében hívott életre (másik lehet-het delegálnak a vállalkozók és a Tudományos Akadémia). A hét fő a következő:

Dr. Gyulai Iván (*Ökológiai Intézet Alapítvány*)

Haraszthy László (*WWF*)

Dr. Ilosvay György (*Csongrád megyei Természetvédelmi Egyesület*)

Kállay György (*Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület*)

Kiszel Vilmos (*Göncöl Szövetség*)

Rittenbacher Ödön (*Életfa Környezetvédő Szövetség*)

Dr. Schmuck Erzsébet (*Magyar Természetvédők Szövetsége*)

Másrészt a Központi Környezetvédelmi Alapból a társadalmi szervezetek támogatására elkülönített 48 millió Ft elosztására választott bíráló bizottságra:

Zalatnay László (*E-MISSZIÓ*)

F. Nagy Zsuzsanna (*Marcel Loubens Barlangkutató Egyesület*)

Toldi Zoltán (*Magyar Természetvédők Szövetsége*)

Fidlóczy József (*Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület*)

Köszörüs Zoltán (*Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör*)

Nem csak az erőviszonyok alapján, de elvi megközelítésből is a jövőben megváltoztatnám a következő találkozót, ahol a *Természetvédő* szó kerülne előre.


Kállay György
elnök

TARTALOM

Erőviszonyok...	1
bemutatjuk	
A kakukk	2
gyakorlati természetvédelem	
Fészkelőhelyek létesítése	
a szikes tavakon	3
Alföldfásítás	4
Úrgeteleptítés	5
nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, védett területek	
A Hortobágyi Nemzeti Park	7
kitekintő	
Az Indiana Dunes Nemzeti Park	9
mme-hírek	
Kerecsenszélyom lefoglalás	10
Küldöttközgyűlés 1996	10
Természetvédelmi táborok 1996	11
mozaik	
Védelmi tervek a veszélyeztetett madárfajok megmentésére	12
Rádióadóval felszerelt kis lilikek bizonyították a nemzetközi jelentőségű madárelőhelyek hálózatának értékét	13
kérdezz – válaszolok	
(Schmidt Egon rovata)	
Hűsvét ürtügyn – tojásokról	14
tájak, emberek	
Eszteregom lőtérstyepeje	15
„Óvni meg azt a dalt”	17
postaláda	
Megjegyzések a <i>Meddig húztok még erdei szalonkák</i> c. cikkhez	18
További adatok a Solymás Szakosztály történetéhez	19
Gólya, gólya, ide szállj!	20
Gyöngybagoly fiókák nevelése	20
rejtvény és hirdetések	21
csipogó	
Mese	22

A címlapon búbos banka.
Borítófotók: Péchy Tamás felvételei.

madártávlat

Az MME kéthavonta megjelenő folyóirata.

Főszerkesztő: Péchy Tamás

Művészeti tanácsadó: Muray Róbert

Képszerkesztő: Péchy Tamás

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd, Dr. Kalotás Zolt,

Kállay György, Márkus Ferenc,

Nagy Szabolcs, Pellingner Attila,

Schmidt Egon, Dr. Szép Tibor

Tördelőszerkesztő: Péchné Dohán Zsófia

Szedő: Bányai Lászlóné

Kiadja:

Magyar Madártani és

Természetvédelmi Egyesület (MME)

Felelős kiadó: Kállay György

Felelős terjesztő: Harangi István

Szerkesztőség:

1121 Budapest, Költő u. 21.

Levélcím: 1537 Bp., Pf. 391.

Telefon és fax: (1)175-8327

E-mail: postmaster@mme.zpok.hu

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: Kanalgém Kft.

ISSN 1217-7156

A kakukk

Úgy vélem, nem túlzok, amikor azt állítom, hogy a kakukk a legtitokzatosabb madarunk. Tavasztól őszig halljuk a hangját (kakukkolását), ritkábban meg is láthatjuk, főleg akkor, amikor repül, mindezek ellenére nagyon keveset tudunk róla. Gyermekkoromban sokszor elcsodálkoztam az apró gazdamadár fészkeiben egyedül levő „hatalmas” kakukkfiókán. Talán ezek a megfigyelések voltak az indítórugói annak, hogy komolyabban foglalkozzam e madárral. Az elmúlt 30 év során sok olyan adat birtokába jutottam, amelyek másoknak csak részben sikerültek. Itt a Karancs–Medves-hegységek vidékén leggyakoribb kakukk gazdamadár a vörösbegy, de ezen kívül még 13 más madárfaj fészkeiben találtam kakukktojást, illetve fiókat.

Tavaszi érkezési ideje április közepére esik, de kedvező időjárás esetén korábban is megjön. Megfigyeléseim szerint először a hímek érkeznek, a tojók általában egy héttel



Kakukk

A szerző rajza



Kirepült kakukkfiókát etető házi rozsdafarkú

Fotó: Fehér Miklós

később jönnek. A költőterületére érkező hím először is fészket keres a tojó számára, majd miután talált ilyet, hosszabb rövidebb szüneteket tartva kakukkol, így adja tudtára a tojóknak, hogy fészket talált. A tojó a hívogató hangokra odaszáll, és a fészkek közelében történik meg a párzás. A tojó a kiválasztott fészket csak másnap vagy harmadnap keresi fel ismét, hogy abba belerakja tojását.

Előfordul, hogy a kiszemelt fészkekben még nincs tojás, ilyenkor a kakukk tojása lesz az első. A vörösbegyek többségében mellé rakják a saját tojásaikat, azonban sokszor elhagyják kakukktojásos fészkeiket és inkább újat építenek. A fészkeknél ólálkodó kakukkot gyakran megtámadják a rigók. Az ilyen elüldözött kakukk később ismét visszatér a kiszemelt fészkekhez. Ha ekkor is elüldözik, akkor a hímekkel együtt tér vissza, s a hím maga után csalja a támadó, erősen csacsogó rigókat.

Némely helyben maradó hím az általa megtalált fészket több tojóknak is „megmutatja”, ezért vannak az ún. összetojások, amikor egyazon fészkekbe 2–3, sőt 4 tojó is berakja tojását! A kakukk tojó nem ismeri fel a már fészkekben levő kakukk tojást, s így előfordul, hogy a másik tojó tojását távolítja el „cseretojásaként”.

A tojások színe rendkívül változatos. A vörösbegyek fészkeiben pl.

sokszor találtam egyszínű kékesfehér vagy világoskék tojásokat, melyek egyáltalán nem hasonlítottak a vörösbegy vörhenyösen pettyezett tojásaira. Világoskék kakukktojást találtam barátka és sisegő fűzike elhagyott fészkeiben is. A sisegő fűzike egyébként minden esetben elhagyja fészket miután abba tojást rakott a kakukk. A töviszúró gébics és a karvaly poszáta kilöki az idegen tojást, a citromsármány pedig belecsp és elrepül vele, majd távolabb leejti.

A kakukkfióka általában korábban kel ki mint fészektestvérei, s már a kibújása után néhány órával megkezdelt eltávolítani a fészkekből a benne lévő tojásokat vagy fiókat, pontosabban mindent, amit maga mellett talál. De több fészkekben találtam a tokos vagy már tollasodó fiókák mellett frissen kelt kakukkfiókát. Egy-két nappal később azonban már csak az örökké éhes kakukkfióka volt benne.

Külön említést érdemel a kakukktojások színezete. A 30 év során közel 40 színvariációval találkoztam. Leggyakoribb a fehér alapon szürke színűen pettyezett tojás, majd a piszkosfehér, a zöldesfehér, a barnásfehér, a világosbarna, sárgásfehér és a már említett egyszínű kékesfehér, világoskék tojás. A fent említett tojásoknál az alapszínt említettem, amelyek szürke és barna színnel pontozottak, pettyezettek vagy foltozottak. Teljesen fehér tojással nem

találkoztam és azt hittem nincs is ilyen, azonban az egyik német ismerősömtől kaptam egyet a gazdamadár házi rozsdafarkú tojásaival együtt, ezek színre tökéletesen egyeznek, csupán a nagyságbeli különbség szembetűnő.

Több megfigyelő állítása szerint a kakukk mindig olyan madárfaj fészkeibe rakja tojásait, amelyben maga is nevelkedett. Nos, az én tapasztalatom más mutat. „Vörösbegy” kakukknak erdei szürkebegy fészkeiben találtam tojását! Olyan is előfordul, hogy két kakukktojás kerül egyazon fészekbe. Ilyenkor, ha egyszerre kelnek ki, egymást próbálják kilökní, ami előbb-utóbb sikerül is valamilyenek. Előfordulhat az is, hogy a dulakodás hevében mindketten kigurulnak a fészekből, ahol aztán el is pusztulnak.

A kakukk tojásrakása is érdekes. Egyesek szerint a tojó ráül a fészekre és úgy rakja abba tojását. A nádírigó és más fedetlen fészeknél ez lehetséges, azonban a földlyukakban vagy odúban lévő fészkek esetében ez lehetetlen. Itt minden esetben a csőrőbe fogva helyezi tojását a számára hozzáférhetetlen helyen lévő fészekbe. Találtak már kis nyílású odúba belenőtt kakukk fiókat. Ez természetesen elpusztult, miután a „szülőmadarak” elunták az etetését.

Az elmúlt 30 év során 2.183 vörösbegy fészket találtam, ebből 670 volt kakukkos. Ha ehhez hozzáadom még a más fajok fészkeiben talált tojásokat vagy fiókat, szám szerint 39-et, az összesen 709 kakukkos fészkek.

Varga Ferenc



gyakorlati természetvédelem

Fészkelőhelyek létesítése a szikes tavakon

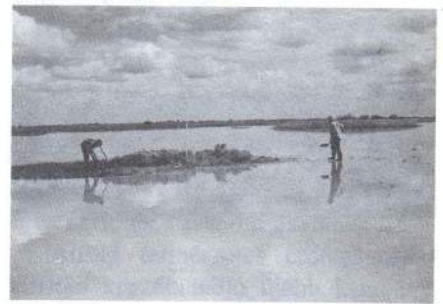
A szikesek zöme hazánkban bizonyítottan az ember tájtalakító tevékenységének hatására jött létre. A lecsapolt folyóvölgyekben, a nagy létszámban, nomád módon legeltetett háziállatok révén egyedülálló szikes élőhelyek keletkeztek. Az így kialakult speciális életkörülményeket nyújtó szikesek évszázadunkban fontos élőhelyekké váltak a vízimadarak számára. Ezek közül az egyik legjelentősebb fajcsoport a lilealakúak (*Charadriiformes*) fészkelő fajai. Az alig több mint száz éves szikesek napjainkban a klímaváltozás, és a külterjes legeltetési mód jelentős csökkenésével, valamint az intenzív agrárművelés okozta fokozott eutrofizáció következtében rohamos átalakulásban vannak. Ezek a hatások az ökoszisztémák kiszáradását, és feltöltődését, a táplálékkinálat elszegényedését, és a gyepek elgyomosodását okozzák, így ezek az élőhelyek egyre kevésbé kedvezőek a fészkelő madarak számára. A megmaradt legértékesebb



1. kép

Fotó: Vajda Zoltán

területek zöme jelenleg már védelem alatt áll, viszont az átalakulási folyamatok ezeket a területeket is erősen sújtják. Ebből következik, hogy a védett szikes területek és a veszélyeztetett madárpopulációk fenntartása is csak mesterséges beavatkozásokkal lehetséges. Ezért a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és a Kiskunsági Nemzeti Park szakemberei a Brit Nagykövetség támogatásával egy élőhely-rekonstrukciós programba kezdtek 1995-ben. A program célja, hogy az Európa-szerinti veszélyeztetett és hazánkban szikesekhez kötődő ví-



2. kép

A szerző felvétele

zímadarak számára különféle mesterséges fészkelőhelyek létesítésének módszereit dolgozzuk ki. Ezek a mesterséges létesítmények hosszútávon biztosíthatják a tradicionális költőterületeken az ideális fészkelőhelyeket.

A program első évében kísérletként mesterséges fészkelőszigeteket hoztunk létre a Kiskunsági Nemzeti Park fokozottan védett Kelemen-szék nevezetű szikes tavan, ahol korábban jelentős számban fészkeltek a gulipánok (*Recurvirostra avosetta*), a küszvágó csérek (*Sterna hirundo*) és egyes szerkők (*Chlidonias spp.*). Ezeknek a fajoknak a fészkelőállománya az elmúlt években drasztikusan csökkent, illetve a szerkők már nem is fészkelnek a területen. A fészkelőállományok csökkenésének egyik elsődleges oka a megfelelő felületű fészkelőhelyek hiánya volt.

1995 tavaszán első lépésként a küszvágó cséreknek építettünk kétféle szigetet. Az egyiket egy hajdani degradálódott természetes sziget helyén készítettük el. A 3 m²-es szigetet kézi erővel, a tómederből kinyert agyagból építettük (1. kép). A szigeten 1995-ben 4 pár küszvágó csér fészkel. A kezdeti sikerre alapozva a szigetet ősszel kézi erővel kibővítettük 7 m²-re. Az őszi munkálatokat a 2. kép szemlélteti. A víz romboló hatásának kiküszöbölésére a sziget oldalát téglákkal, a felületet pedig gyep-téglákkal fedtük le (3. kép).

A cséreknek építettünk egy 80 m²-es szigetet is, egy hajdani nagyobb szí-



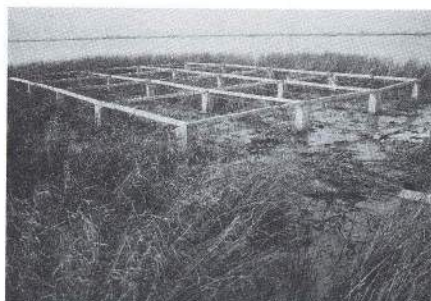
3. kép

A szerző felvétele



4. kép

get helyén. Ezt úgy terveztük meg, hogy a víz romboló hatásának hosszútávon is ellenálljon. Ezért a hajdani sziget helyén a vízínövényzetben, fából építettünk egy alapot, mely kb. 60 cm-rel emelkedik a víz fölé, de oldalnézetben a vízínövényzet eltakarja (4. kép). Ezt követően a vázat nádlapokkal borítottuk. A sziget szélét és a vízfelületet



5. kép

Fotók: Vajda Zoltán

is összekötöttük néhány nádlappal, hogy a röpképtelen fiókák tudjanak közlekedni a sziget és a víz között (5. kép). Ezen a szigeten 1995-ben 32 pár küszvágó csér fészkel, míg az elmúlt években átlag 1–2 pár csér fészkel a tavon. Tekintettel az eredményekre 1996-ban elsősorban fa alapvázra helyezett nádszigeteket építettünk további

tavakon a cséreknek.

Az elmúlt év őszén kísérletképpen a gulipánoknak is építettünk egy szigetet egy tanyaépület maradványából kibányászott vályogtéglákból, szintén egy degradálódott sziget helyén. 1996 tavaszán további szigeteket építettünk a gulipánok számára is. A szerzőknek pedig úszó szigeteket fogunk kihelyezni a kiskunsági tavakra.

Ebben az évben a bemutatás és szemléletformálás céljából a munkálatokról és az eredményekről egy videofilm is készül!

Külön köszönetet szeretnék mondani a Brit Nagykövetség anyagi támogatásáért és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságának gyakorlati segítségnyújtásáért, melyek nélkül nem értünk volna el ilyen eredményeket.

Boros Emil

Alföldfásítás

Április elején regionális erdősítési és fásítási ankétot szervezett a Nagykunsági Erdő és Fafeldolgozó Rt. és a Szolnok megyei Önkormányzat, egy újabb alföldfásítási kampány előkészítéseként. Ezt megelőzően a környezet- és természetvédő szervezetek miskolci országos találkozóján Dr. Hamar Józseffel (Tisza Klub) ezzel kapcsolatban

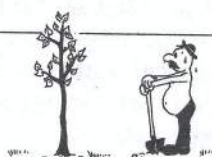
megfogalmaztuk az alábbi állásfoglalást, amelyet a találkozó résztvevői elfogadtak és úgy tűnik, hogy a fásítók is elfogadhatónak tartanak.

Ennek kapcsán érdemes áttekinteni az alföldfásítás történetét.

Az Alföldet klimatikus okok miatt sohasem borította összefüggő erdő. A honfoglaláskor az Alföld mai területének kb. 11%-án lehetett erdő. Ez jelentősen nem változott a XVI. századig.

A XVIII. századra viszont 8–9%-ra csökkent, főleg a hadászati célú kiter-

melések következtében. Ebben az időben, az 1769-es erdőrendtartással indult az első alföldfásítási program. Ennek kezdeményezője egy osztrák tábornok volt, célja pedig stratégiai, hadászati. Mária Terézia elrendelte a közérdekű fásítást, amely szerint minden lakos – amíg a telkén volt hova – köteles volt évente 20 fát ültetni. Erre az időre esik Tessedik Sámuel tevékenysége is, aki 1769-ben ültette el az első makkot a sziken, 1774-ben hozta be az eperfát, 1778-ban akciót szerve-



Grafika: Lukács Albert

zett a gyorsnövésű fák ültetésére, 1798-ban már magról nevelte az akácot, 1804-ben pedig szilvát és vadgesztenyét ültetett. (A köznapi hiedelmekkel ellentétben azonban nem Tessedik hozta be az akácot. A katonakincstár már 1750-ben a komáromi erődítmények körül akácot telepített, amelyhez a csemete Tatóról az Eszterházy-kastély parkjából származott.)

Ennek ellenére a folyamszabályozások, ármentesítések hatására az Alföld erdőszültsége 1896-ra 4,2%-ra csökkent. (Miközben a Duna-Tisza közén 5%-ról 7,2%-ra nőtt, addig a Tiszántúlon 14%-ról 2,8%-ra csökkent.) A Duna-Tisza közén az erdők kivágása és a mértéktelen legeltetés hatására megmozdult a homok és hatalmas területeket változtatott homoksivataggá, veszélyeztetve a lakott településeket is. 1780-ban a Kiskun kapitány erdősítési utasítást adott ki, hogy a futóhomokot megállítsák. Később, 1788-ban II. József elrendelte a homokfásítást. Kezdetben a homokfásítás fő fajtája – Vedress István jóvoltából – majdnem egy évszázadig (1870-ig, az akác tö-

meges térhódításáig) a feketenyár lett. A XIX. század végén Illés Nándor és Kiss Ferenc voltak a homoki feketefenyő telepítés propagálói. A második alföldfásítási kampány az I. világháború után indult. Mivel az ország elvesztette erdőterületeinek 84%-át és így a faimport meghaladta a gabonaexportot, a kieső faanyagot az Alföldön akarták, legalább is részben megtermelni. Kaán Károly javaslatára megszületett az 1923. évi XIX. tc., amelyet Alföldfásítási törvénynek neveznek. Ennek alapján – az 1935. évi IV. tc. az erdő-törvényig – 17.181 ha erdő és 8.300 ha fásítás készült, zömmel rossz akácos a Duna-Tisza közti sívó homokon, illetve füves területeken. A harmadik nagy alföldfásítási kampány az 1950-es években indult az állami tulajdonba vett földeken. Ekkor a fő szempont a munkahelyteremtés volt a vidéki lakosság számára. Új jelenség volt ebben az időszakban a teljes gépi talajelőkészítés, mélyfogatás, amely gyakran értékes gyepterületek tönkretételét jelentette. Később az MgTSz-ek területein folyt nagyobb arányú erdőtelepítés.

Ezek hatására 1990-re az Alföld fával borított területe 11,8%-ra emelkedett, amelyet azonban nem lehet erdőszültségnak nevezni, hiszen ennek nagy része nem erdő, hanem klónozott nemesnyár vagy akác, illetve fenyő ültetvény. Időközben a vízfolyásokat követő természetes galériaerdők helyére is zömmel ilyen nemesnyár ültetvények kerültek, tovább csökkentve ezzel az Alföld természetes erdőtakaróját. Most a küszöbönálló újabb kampány előtt célszerűnek tartottuk idejében megfogalmazni a civil természetvédők álláspontját, hogy az Alföldfásítások történetében először ez a szempont is figyelembe vétessék.

Fidlóczky József

Ürgetelepítés

Az MME Bükki Csoportja másfél évtizede dolgozik a térség kiemelkedő értékű ragadozómadár-állományának felmérésén, védelmén. E munka kapcsán érzékeltük a 80-as évek első felében, hogy fokozottan védett „ürgeevő” ragadozóink, elsősorban a kerecsensólyom és a parlagi sas tápláléklistájáról eltűnt, vagy megfogyatkozott ez a kis rágcsáló.

Elsősorban a hegységperemekről tűnt el az ürge, feltehetően összetett okok miatt. Ebben elsődleges az élőhelyvesztés, a heglábi és fás legelők megszűnése, a legeltetés hiánya. Ehhez járult az államilag dotált gyepfeltörés-átalakítás, a vegyszerhasználat és a céltudatos pusztítás. Utóbbira nézve több negatív tapasztalatunk van, például 1985-ben az Aggteleki Nemzeti Park területén több mint 100 hurkot távolítottunk el az ürgelyukak szájadékáról, de tapasztaltunk már hasonlókat a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet, a Kelet-Cserhát Tájvédelmi Körzet, a Bükk- és a Zempléni-hegység peremterületén is.

A hazánkban élő európai ürge (*Citellus citellus*) alfaji kérdései vitatottak



Ürge

A környezet- és természetvédő társadalmi szervezetek állásfoglalása az erdősítésről

A környezet- és természetvédő társadalmi szervezetek országos találkozója az erdősítést illetően, az alábbi állásfoglalást fogadta el:

Az erdősítés olyan beavatkozás egy régió természeti és társadalmi életébe, amely nem környezet- és természetvédelmi, gazdasági, hanem társadalmi ügy.

A Szervezeteink fontosnak tartják az erdősítés fokozását, különös tekintettel annak tájrehabilitációs, természetvédelmi és természetbarát gazdaságfejlesztési vonatására. Támogatásokról biztosítják a másik felet abban az esetben, ha az erdősítési terv és annak végrehajtása a következő kritériumokon is alapul:

1. Erdő és a faültetvény fogalmának szétválasztása.
 2. Megfelel a természeti értékeket és területeket (különösen a védetteket) érintő törvényi és társadalmi elvárásoknak.
 3. Olyan programot valósít meg, amely figyelembe veszi a tájhasznosítás és rehabilitáció jellegzetességeit.
 4. Hozzájárul a természetközeli állományok megőrzéséhez, természetes elegyarányú, fenntartható használatú élőhelyek kialakításához. Különös tekintettel a füves élőhelyek és a homoki, ill. pusztai tölgyes állományok háborítatlanságának megőrzésére és a vizes élőhelyek pl. a hullámtér, holtágak természetközeli erdőtürsülésainak megőrzésére, ill. az itt található faültetvények lecseréltetésére.
 5. Segíti a mezőgazdaságot az új természeti és gazdasági helyzethez való alkalmazkodásban.
 6. Társadalmi vitára bocsátja a Programot és nem zárkózik el a társadalmi ellenőrzés lehetőségétől.
 7. A fentiek értelmében segíti szaktanácsaival és más együttműködési formáival az erdőtulajdonosokat.
 8. A Program nagyságára és várható hatására való tekintettel, minden olyan területre történő erdőtelepítéskor hatásvizsgálatot kell készíteni, amelyik nem szántóterület.
- Amennyiben a Program a fentiek figyelembe vételével történik, úgy azt támogatjuk és nincs kifogásunk a természetvédelem szempontjából semleges, a szántóföldi területeken létesítendő erdősítésekkel és faültetvényekkel szemben.

A Szervezetek figyelemmel kísérik a program sorsát és ennek megfelelően a feltételek teljesítése esetén (1) hozzájárulnak annak társadalmi elfogadtatásához, (2) nemzetközi kapcsolataik révén támogatják a Program végrehajtását.

A Program nagyságára és várható hatására való tekintettel kérni fogják annak természetvédelmi hatósági felülvizsgálatát.

Miskolc, 1996. március 30.

– talán hét alfaja él Európában. Az európai ürge testvérfajai, a *C. xanthopyrmus* (Kis-Ázsia), *C. alaschanius* (Közép-Ázsia) és *C. dauricus* (Bajkálontúl)

Európai elterjedési területén állománya mindenütt csökkenő, Németország egyetlen kolóniája az Érchegeységben például 1961-ben szűnt meg. Ugyanez a tendencia jellemző az osztrák és lengyel populációra, de a szlovákiai és hazai állományokra is.

A Bükk peremterületén például a 60–70-es években még jelentős állományok éltek, melyek a 80-as évekre szinte teljesen felszámolódtak.

Fentebb említett ritka ragadozóinknak különösen a növekedés korai stádiumában nélkülözhetetlen szükségük van az ürgetáplálékra – így a kereszen még nagy energiabefektetés árán, távolról is hord ürget kisebb fiókaiknak.

E felismeréseket követően vettük számba a megszűnt ürge-lelőhelyeket és felvetettük a visszatelepítés gondolatát. Erre első ízben 1984-ben került sor.



Ürgére várva

Tudomásunk szerint ürget, vagy e faj valamely közeli rokonát, „vikariánst” még sehol nem próbáltunk telepíteni vagy visszahonosítani, így munkánkat a cél és feltételek ismeretében a megfelelő módszer kidolgozásával kellett kezdenünk. Munkánkat az alábbi sarkalatos pontok kiemelésével végeztük:

- A begyűjtésre és visszatelepítésre alkalmas helyek kiválasztása.
- A leghatékonyabb befogási módszer kikísérletezése.
- Az optimális szállítóeszköz kialakítása.
- Információk szerzése a telepítésre kerülő állatokról (nem és korosztály-viszonyok, vemhesség stb.).
- A meghonosodás folyamatának vizsgálata.
- Táplálékként történő megjelenés vizsgálata ritka nappali ragadozó madaraknál.

A feladat tudományos előkészítését,

gyakorlati kivitelezését a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság kutatási, illetve természetvédelmi kezelési feladataként végeztük.

Befogási helyszíneként elsősorban repülőtereket választottunk, ahol a faj tömegesen fordult elő és jelenlétük „nem kívánatosnak” minősült. Például a pécsi MHSZ repülőterén több ezres állomány kiirtását tervezték – így az általunk kifogott néhány száz példány elvesztése semmiféle „hiányt” nem okozott.

Befogásnál az „ösi” öntési módszer továbbfejlesztett változata vált be. Lajtókocsival – a hatékonyság kedvéért egyszerre többel – öntöttük az állatokat, melyek a megfogás után egyszemélyes szállítóeszközbe (a „Kalotás-féle” hörcsögcsapda továbbfejlesztett változatába) kerültek. Még a befogás helyszínén, szélmentes helyen felszártottuk az állatokat, a dróthengerek csapóajtóit gondosan ledrótoztuk, mert a szempüles állatok e híján gyakran megszöktek.

A befogás idején, április közepén az ürgek aktivitása kb. reggel 8 óra körül kezdődött – ekkor kezdhettük mi is a munkát. A befogás hatékonyságát jelentősen növelte, hogy csak olyan kotorékba öntöttünk vizet, amely garantáltan lakott volt. Ezért zászlókkal jelöltük meg ezeket a kotorékokat. A befogás helyszínén tehát jelölő, fogó és szállító brigád működött egyszerre. Időbeosztás és nem utolsósorban az anyagiak hiánya miatt lényeges volt, hogy egyetlen napon lehetőleg minél több állatot fogjunk be. A szállítás zárt kocsiszekrényű autóban történt, a ketrecek pakolásánál vigyáztunk, hogy vizeletükkel az állatok ne szennyezzék be egymást.

Még aznap este megtörtént az állatok elszállítása és a kibocsátásra másnap délelőtt kerül sor.

Egy-egy akció időbeni szervezése a következőképpen zajlott:

A technikai feltételek előzetes le szervezése után a Helyi Csoport teamje a befogási nap hajnalán, kb. 1/2 3-kor



Ürgelyukak fúrása



Az ürgebefogás vízígényes tevékenység

indult Egerből Pécsre, ahol kb. 8 óra körül kezdhettük a munkát. Délután 18 óra körül értünk ismét Egerbe az állatokkal. Másnap 8 óra körül már az előkészített telepítési helyszínen voltunk, ahol az elengedést délutánra fejeztük be.

A kibocsátási helyen előre elkészített műkotorékokba – melyet előzőleg fűrtünk – helyeztük az állatokat – ebben vészelték át az első éjszakát. 1–2 napig őriztük a telepített állatokat, mert e híján az emlős és madár ragadozók sokat zsákmányoltak volna belőlük.

Másnap az állatok általában új kotorékok építéséhez kezdtek – térfoglalásuk is nagyjából kialakult. A telepített állományt egészen a teelésig figyelemmel kísértük.

Az első kísérletek tanulságaként kellett rájönnünk arra, hogy a telepítés sikerét nagyban befolyásolja az időpont helyes megválasztása. Sokkal sikeresebb, ha az ébredés után közvetlenül, a már vemhes állatokat telepítjük (az ürge az ébredést követően közvetlenül párzik). Lényeges, hogy a vemhesség ne az utolsó stádiumban legyen, mert szállítás közben elvetélhetnek. A telepítés helyszínén született fiatalok alkalmazkodása az új környezethez sikeresebb, mint az idős példányoké. Késői telepítésnél a télre való felkészülés – zsírdepó felhalmozása, megfelelő kotorék elkészítése stb. – az új helyszínen nem kielégítő, ezért a teelések jó része sikertelen. 1984 óta összesen kb. 2.400 állatot telepítettünk, elsősorban a Bükk peremterületére, de „besegítettünk” a borsönyi kollégáknak is. Csoportunk rendelkezik a munkához szükséges eszközökkel, metodikával. Az akció sikerességét a „beállt” populációk és környező térség ragadozó madarainak ürgefogyasztása jelenti.

A munka során kikristályosodtak a telepítés buktatói és a továbblépés lehetőségei is:

- Lényeges, hogy a telepítési helyszín alkalmas legyen ürgeállomány eltartására (rövid fűvű növényzet,

A Hortobágyi Nemzeti Park

Ha a Hortobágyi Nemzeti Park múltját és jelenét vizsgáljuk, elsőként meg kell állapítanunk, hogy több mint húsz éves fennállása alatt soha nem került olyan helyzetbe, ami biztosította volna alapfeladatainak, természetvédelmi rekonstrukciós terveinek elvégzését. A jól felkészült, de mindig létszámhiányos szervezet működtetése, az őrzés legszükségesebb szintje ugyanakkor biztosított volt. A mai helyzetben a szervezet átalakulása, a létrejött közhasznú társaság feladatainak meghatározása, a védettségi szint helyreállítását előíró jogszabályok szerinti területek megvásárlása, a tematikus ter-

mészetvédelmi információs központ kialakítása és működtetése, valamint a megkezdett rekonstrukciós munka folytatása jelenti gondjainkat, feladatainkat. A szervezeti átalakítás, amely az államigazgatás korszerűsítésének elemeként érinti a természetvédelmet, ma még nem ismert. A szakemberek körében aggodalmat keltenek az átszervezésekkel kapcsolatos eddigi tapasztalatok, hiszen a korábbi időszakok integrációs lépései során sajnos a természetvédelem mindig a rövidebbet húzta. Nem vették figyelembe sajátosságait, szakmai elhatároltságát a környezetvédelemtől, holott erre neves szakembe-



Elkobzott ürge zsákmány

A szerző felvételei

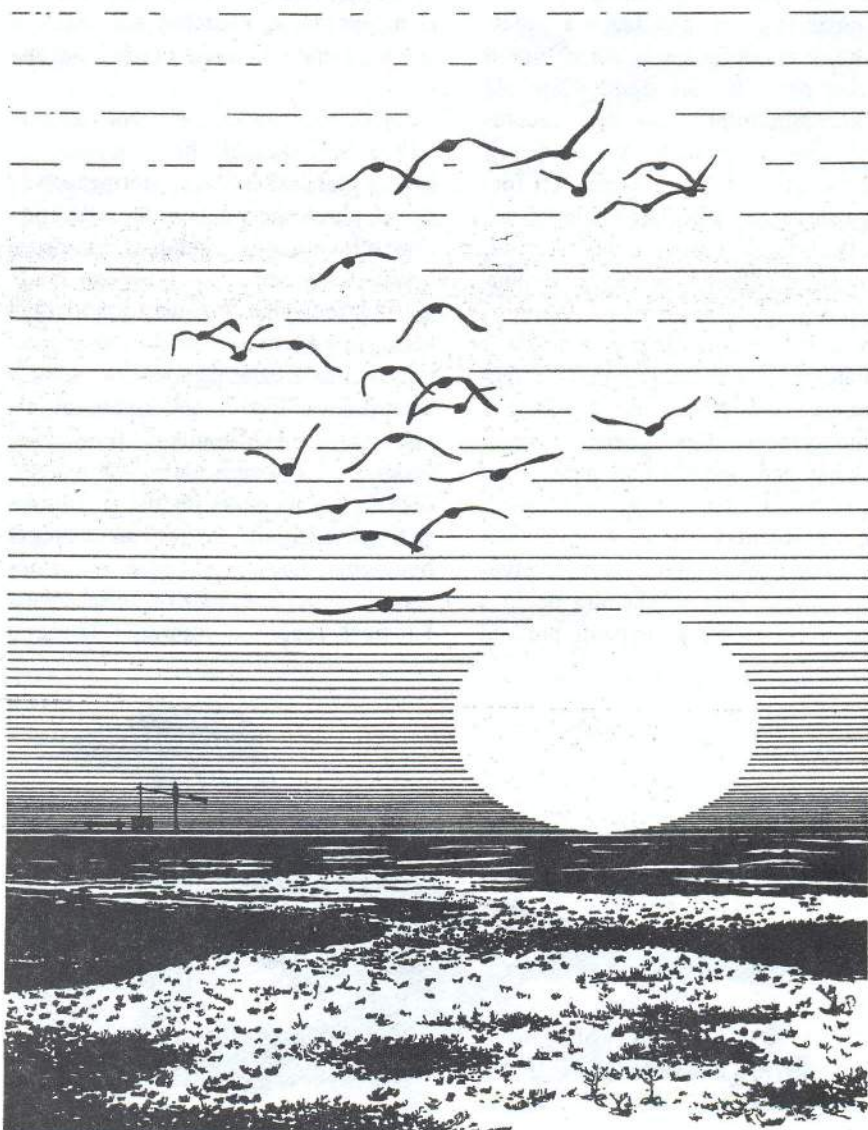
megfelelő mikrodomborzat, legeltetés).

- Bizonyos egyedszám alatt nem érdemes telepítést kezdeni (ez minimálisan 500 példány).
- A populáció beálltáig védeni kell az állatokat a természetes ragadozók – elsősorban a héja – ellen.
- A metodikán már valószínűleg csak a technikai feltételek javításával érdemes változtatni.
- A telepítési siker arányos a telepített állatok számával. Csoportunk viszonylatában elsődleges akadály a rendelkezésre álló szabadidő. Ezentúl az anyagi feltételeknek és alkalmas befogási helyszíneknek kell rendelkezésre állni.

Módszerünk iránt hazai és külföldi érdeklődés is mutatkozott az elmúlt évtizedben. Kíváncsiak lennének tagtársaink, barátaink tapasztalataira.

Az ürge mint tudományos vizsgálódás tárgya is több figyelmet érdemel. Hazánk Európa egyik „legürgésebb” területe, illene ismernünk az állomány nagyságát, térbeli megoszlását, a faj biológiájának hazai sajátosságait. Minderre nézve csak próbálkozások voltak, a feldolgozás elmaradt. Kutatóink, tagtársaink számára ajánlom ezt a feladatot, melyhez csoportunk „szellemi tőkéjét”, gyakorlati tapasztalatait ezúton is felajánlom.

Szitta Tamás



Naplemente a Hortobágyon

rek sora hívta fel a figyelmet itthon és külföldön. Nem vették észre azt a tényt sem, hogy az ökológiai elvekre épülő természetvédelmi fenntartó munka nem tekinthető gazdálkodásnak, s így nem összeférhetetlen a hatósági jogok gyakorlásával, s hogy ez a munka állami feladat. Amennyiben ezeket az ismerethiányból fakadó konfliktusokat szakmailag sikerül értelmezni az új szervezeti forma nem lehet akadálya az eredményes munkának. A HNP-nek születésétől kezdve igen sok konfliktusa akadt a Hortobágyi Állami Gazdasággal. A vadászatok „liba ügyei” ismételt összecsapásokhoz vezettek. Kedvező változást hozott, hogy a gazdaság privatizációja után megmaradt, jobbára a nemzeti park területét érintő földekre és a híres génbanki állatállományra (szürke marha, racka, nóniusz) alapozva, a KTM felügyelete alatt létrejött a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Közhasznú Társaság. Ez a gazdasági forma ma megfelel az átalakulás követelményeinek. Az eddigi tapasztalataink azonban azt mutatják, hogy ennek a szervezetnek minél előbb a nemzeti park felügyelete alá kell kerülnie, mint annak természetvédelmi kezelő egysége. Veszélyt rejt magában az, hogy ez a szervezeti forma gazdaságilag a korlátozott felelősségű társaságokra vonatkozó elvre épül. Nem csak a kültagok esetleges bevonása okoz gondot, hanem az a tény is, hogy a közhasznú és profit orientált feladatok keveredhetnek, illetve szétválasztásuk áldatlan szakmai vitákat eredményeznek. Egy ilyen szervezet munkáját nem kezelhetjük alapvetően közgazdasági vagy jogi kérdésnek, ezek a problémák, illetve a problémák megoldása ökológiai, természetvédelmi jellegű. Erre a feladatra pedig a szakmai ismeretek a nemzeti parknál

állnak rendelkezésre.

Az elkövetkező időszak legnagyobb munkája a nemzeti park és az egész magyar természetvédelem számára természetvédelmi oltalom alatt álló területek védettségi szintjének helyreállításáról szóló törvény végrehajtása lesz. Amennyiben ezt a feladatot hatékony támogatással sikeresen oldjuk meg, s az így megszerzett területeket a kincstár megfelelő formában a természetvédelmi szervezet gondjaira bízva, évtizedes konfliktusok szűnnek meg. Most folyik a fontossági sorrend megállapítása, amelyre a hat évre tervezett munka épülni fog. Reméljük, hogy nagyobb összeütközések nélkül, a meglévő közös érdekek alapján, mindkét fél számára megfelelő megoldásban tudunk megegyezni. A természetvédelmi oltalom alatt álló földek a jogszabály adta korlátozások miatt csökkent használati és forgalmi értékűek. Ugyanakkor a területek egy részén az értékek megőrzését szolgáló kezelési szabályzat lehetővé teszi, esetleg előírja a legeltetést, kaszálást stb. Ezek a tények alapozzák meg optimizmusunkat.

Igazgatóságunk évek óta tudatos fejlesztéssel készül, hogy a modern döntés-előkészítéshez, természetvédelmi kezeléshez nélkülözhetetlen információrendszert létrehozza. Ennek az ország teljes területére kiterjedő rendszernek fontos szerepe lesz a területfejlesztési és környezetvédelmi szempontok meghatározásában is. A Természetvédelmi Hivatal által kialakított elvek alapján felállítottuk a Természetvédelmi Információs Szolgálatot (TISZ), s megteremtettük a munka szakmai alapjait. Ennek sikerességét bizonyítja, hogy megkaptuk a Természetvédelmi Tematikus Információs Központ rangot a minisztériumtól, s

szakembereink eredményesen vesznek részt a biodiverzitás monitoring programban.

Természetesen tevékenységünk középpontjában ma is a természetvédelmi fenntartó és rekonstrukciós munka áll. Az elmúlt években PHARE segítségével elkészült a Hortobágy legértékesebb vizes élőhelyeinek, gyepeinek rehabilitációjával, fenntartásával foglalkozó tanulmány. Ennek a tanulmánynak a felhasználásával, aktualizálásával igyekszünk külföldi és belföldi forrásokhoz jutni és ezt a nagyszabású munkát megindítani. Reméljük, hogy dán segítséggel 1996-ban hozzá tudunk kezdeni az Egyek-Pusztaköcsi mocsarak rehabilitációjának utolsó üteméhez. A munka során vízpótlást fognak kapni a Csattag, Meggyes, Hagymás mocsarak és a Bőgő lapos.

A vízivilág rehabilitációja mellett a segély hozzájárul az ökoturizmus fejlesztéséhez is. A mocsárvilágot egy pallóút fogja megnyitni a szakmai érdeklődők számára, s a helyreállított élőhelyrendszer fontosabb partjait egy kerékpárút kapcsolja majd össze.

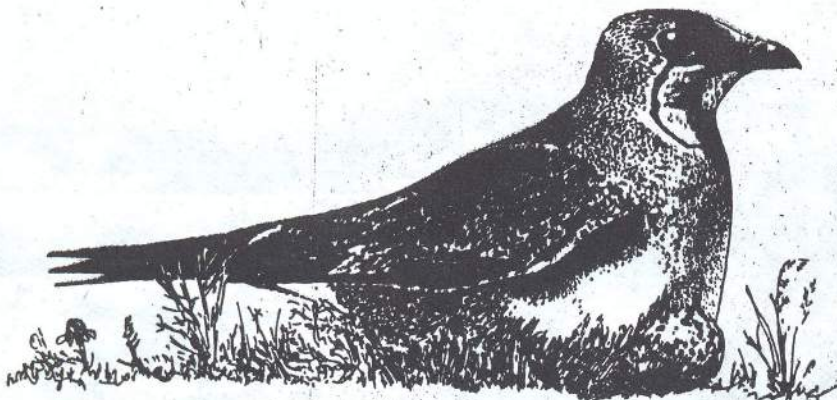
Külföldi segítséget várunk a Hortobágy legértékesebb déli pusztáinak, mocsarainak rehabilitációjához is. Ez a nagyszabású terv biztosítaná a zámi, angyalházi mocsarak rehabilitációját, s folytatását jelentené a Kunkápolnási mocsár már megkezdett helyreállításának. A munka másik nagyobb egysége a volt rizsföldek, felhagyott öntözőrendszerek felszámolása lesz.

Reméljük, hogy további eszközökkel kapunk az amerikai hadsereg szükségtelemné vált eszközeiből. Az elmúlt években kapott terepjáró teherautók után most munkagépeket és nagyobb szállító járműveket várunk.

A mindennapi munka szép ajándéka, ha egy-egy új faj megtelepedése, állományának gyarapodása igazolja elképzeléseink helyességét. Az elmúlt év sikerei között tartjuk számon a rétisas első költését a Hortobágyon. A pusztai ölyv harmadik Kárpát-medencei fészkelésének természetvédelmi érdekessége volt, hogy a górési telepünkön kikelte, sérült pusztai ölyvektől származó fiókákat sikerült a vadon élő párhoz dajkaságba adnunk.

Megtelepedett a parlagi sas, gyarapodott a kerecsensólyom állomány, s ismét fészkelte a pásztormadár. Ez csak rövid felsorolása a munkánk érdekességeinek, eredményeinek.

dr. Aradi Csaba



Székicsér

Grafikák: Fintha István

Az Indiana Dunes Nemzeti Park

A világ madárfajainak száma 9.000-re tehető, ebből 650 faj él az Egyesült Államokban. Az Indiana Dunes Nemzeti Parkban ebből mintegy 350 fajjal találkozhatunk.



Rókamókus

A park a Nagy-tavak vidékén helyezkedik el, ideális élőhelyet nyújtva az ott élő madaraknak. A területen található 5 nagy tó a Michigan, Ontario, Erie, Huron és Superior. A tavak összes vízfelülete 246.000 km², s ezzel a világ édesvízkészletének 1/5-ét teszik ki.

A terület mai formájának kialakulását a Wisconsin nevű gleccsernek köszönheti. A gleccser mintegy 12.000 évvel ezelőtt vonult vissza, s alakította ki a táj mai arculatát. Óriási mennyiségű vizet hagyott maga után, valamint a kőzetet maga előtt görgetve, morzsolva finom szemcséjű homokot terített szét, ami a mostani dűnék jellemzője. A gleccser visszahúzódásával életterhez jutottak olyan növények és állatok, amelyek eddig csak a gleccser szélén voltak képesek fennmaradni. Mégis a táj egyedülálló természeti értékét az adja, hogy 8.000 évvel ezelőtt a felmelegedést követően meghonosodott a prérítársulás is. Így kaptak helyet ezen a vidéken pl. a kaktuszok. A területen tehát egymás mellett él a préri és a tundrák élővilága. Az élőhelyek igen változatosak: a parttól beljebb lévő szavannát a préri, majd mocsár és erdő váltja fel. A dűnék név hallatán pont arra számít az ember, ami a valóságban fogadja: homokdűnék káprázatos forradalmaságára. Ez csalogatja oda a látogatók millióit. Vannak közöttük

még aktív dűnék, melyeket a víz és a szél évezredek óta mozgásban tart.

A terület bámulatba ejtő, s igazi paradicsom bármely természetbúvár számára, akár növényekkel, bogarakkal, emlősökkel vagy madarakkal foglalkozik. Ornitológusok több száz kilométereket utaznak azért, hogy a tavaszi vagy őszi madárvonulást tanulmányozhassák. A vonulásban a Parknak nagy szerepe van. Ennek oka, hogy a 480 km hosszú É–D irányú Michigan-tó partján terül el 70 km-es szélességben és ez a tó kiváló pihenő- és táplálkozóhelyet nyújt a madaraknak. Michigan város kikötőjében állva százzal lehet látni a vonuló madarakat, melyek itt torlódnak össze. Európában honos fajokkal is lehet találkozni, mint pl. a kanadai lúddal, a kűszvágó csérel, az ezüstlilével, a kőforgatóval, a fenyérfutóval. A tó kedvező hatásának tulajdonítható, hogy olyan fajok is megjelennek, amelyek igen ritkák ebben a régióban, de a környező államokban is. Így sikerült megfigyelni az amerikai gulipánt, amely a nyugati partvidék madara. Érdekességként említhető, hogy eddig a feljegyzések mindössze 3 előfordulását említették. Viselkedésében, táplálkozási szokásaiban, vonuló életmódjában, sőt még külalakjában is meglehetősen hasonló európai rokonához. Csupán fejmintázata nem fekete-fehér, hanem piros árnyalatú. A párt sokáig figyeltük helyi madarászokkal együtt. Táplálékszerzésében sem vettem észre semmi különbséget: ugyanúgy sekély vízben, ide-oda kaszálva hosszú, messziről is észrevehetően felfelé hajlott csőrrel keresi táplálékát. Időnként mélyebbre is bemerészkedik, sőt akár egész felsőtestét a víz alá merítve keresgél.

A tóparttól távolodva a homokdűnéket szavannás társulás váltja fel, ahol énekesek százait lehet megfigyelni au-



Amerikai gulipán

gusztus végén–szeptember elején. Nem ritka, hogy lombjások százai lepnek el egy területet, de volt olyan fa is, amelyen egymagában több mint 100 lombjást számláltunk. Míg Európában nem ismertek a lombjások, addig az Egyesült Államok keleti régiójában 42 faj fordul elő, és ezek megkülönböztetése talán még nehezebb, mint az európai posztátaké. A park területén a legismertebbek a bibirke (*Mniotilta varia*), a magnólia-lombjász (*Dendroica magnolia*), az amerikai rozsdafarkú (*Setophaga ruticilla*), a préri-lombjász (*D. discolor*), a Tennessee-lombjász (*Vermivora peregrina*), a sárga lombjász (*D. petechia*) és a sötétmadár (*Seiurus aurocapillus*).



Sarki partfutók

A szerző felvételei

Az amerikai kontinens jellegzetes madarai a kolibrik, amelyek a sarlósfecskék legközelebbi rokonai. Ezek az apró madarak, amelyek szinte súlytalanul lebegnek, főleg az erdőszéleket, kisebb tisztásokat, folyóölglyeket kedvelik. Két faj fordul elő a keleti parton s a parkban ezek közül is csak egy, a tüzeztorkú kolibri (*Archilochus colubris*).

A területen 2 keselyűfajjal is találkozhatunk: a pulykakeselyűvel és a hollókeselyűvel. Ezek a madarak a dőgevésen kívül élő állatokat is zsákmányolnak, pl. halakat, kagylókat és más, a víz felszínéhez közel úszó élőlényeket.

Ezt a nemzeti parkot is – csakúgy, mint a többi – milliók és milliók keresik fel pihenést, kikapcsolódást keresve. Ennek persze a hátulütője, hogy a turisták okozta károk helyreállítására sok időt kell fordítani, de a parkban dolgozók pontosan tudják, hogy a védelem első állomása a természet megszerettetése az emberekkel.

Baltay Zsombor

Kerecsensólyom lefoglalás

A magyar kerecsen az egyik legkeveset ismert solymász madár. Fészkeit évtizedeken keresztül fosztogatták e célból, ezért szervezte meg a Madártani Intézet megbízásából a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a fészkek őrzését. Ezt a mai napig lelkes, önkéntes fiatalok végzik a teljes fészkelési időszakban. Nekik köszönhetően az állomány növekszik, jelenleg 100 pár körül van. De mint ez a történet is mutatja, sokszor a jó szándékú tájékoztatás a nem megfelelő erkölcsi szinten álló embereknek ötleteket is adhat.

1994-ben egy kezdő, fiatal madarász egy eddig ismeretlen kerecsensólyom fészket talált. Mire a szakemberek néhány nap múlva a helyszínre érkeztek a fészket valaki kifosztotta, az öt fióka eltűnt.

Megindult a „természetvédelmi nyomozó” munka a madarak után. Apró mozzanatokból, több különböző csatornán érkező hírekből, lassan összeállt a kép, hogy az állatok melyik város környékén lehetnek.

A fiút, aki a fészket találta, kikérdeztük, kinek szólt, ki tudhatott a fiókákról. Kiderült, többek között megkereste a két területileg illetékes vadórt, vigyázzanak ők is a madarakra.

A szóba jövő összes embert óvatosan körbejártuk. Nem volt szabad gyanút fogniuk, hiszen akkor eltűntetik a sólymokat. Így is félt volt, hogy már kicsempésztek őket az országból.

A hosszú nyomozás során végül kiderült, hogy az egyik vadór – akinek a fiú szólt – fosztotta ki a fészket és árulja 300.000 Ft-ért a sólymokat, melyeket a Természetvédelmi Hivatal lefoglalt. Az elkövető ellen rendőrségi feljelentést tettünk. Az igen rossz állapotban lévő madarakat mentőközpontba szállítottuk, ahol kollégáink megpróbálják meggyógyítani, majd visszavadítani őket: megtanítani vadászni, visszaadni őket újra a természetnek. Ez lehet, hogy több éves munka lesz, ha egyáltalán sikerül.

Őseink szent turul madara, a kerecsensólyom volt. Ez a faj egyik legfél-

tettebb természeti kincsünk. Európában egyedül Magyarországon él jelentősebb állománya, tőlünk nyugatabbra már nem fordul elő. Megóvása tehát a mi feladatunk. Az, hogy ez a faj eltűnik-e Európából vagy megmarad, rajtunk múlik.

Ehhez kérjük a természetvédők a közvélemény támogatását és azt, hogy végre szülessen megfelelő, visszatartó erejű bírósági ítélet, a nemzeti kincseinket fosztogató, ezeket egyéni haszon szerzés céljából felhasználó állampolgáraink ellen.

Eddig ezen kívül egyetlen esetben tudtuk rábizonyítani valakire, hogy kerecsensólyom fészket fosztott ki. A bíróság azonban, azzal az indoklással, hogy az illető nem tudta, hogy az kerecsenfióka volt, az elkövetőt felmentette.

1986-ban Tápióbecskén szétlöttek egy kerecsensólyom fészket fiókástól, anyamadarastul. A rendőrség a nyomozást „tettes ismeretlen” indoklással beszüntette.

1990-ben Üllőn egy zárt vadaskertben kivágtak egy kerecsensólyom fészkes fát. A feljelentés ellenére érdemi nyomozás nem indult.

1993-ban a Borsodi Mezőségben szintén kilőttek a fiókákat a fészkekből, a töltényhüvelyeket a fészkek alatt megtalálták kollégáink, azonosítani lehetett, hogy egy helyi vadász fegyveréből származnak. A nyomozást beszüntették.

Reméljük, hogy ez most nem így fog történni.

dr. Rodics Katalin

Küldöttközgyűlés 1996

Az MME 1996. április 13-án megtartotta aktuális Küldöttközgyűlését (KK) Budapesten, a Csillebérci Szabadidőközpontban. Huszonöt helyi csoport képviselőjében összesen 77 fő vett részt az idei közgyűlésen. Az ér-

deklődés a vártnál szerényebb volt, az alábbi helyi csoportoktól egyetlen küldött sem jelent meg: Békés megyei, Hajdú-Bihar megyei, Pilisi, Szatmár-Beregi, Soproni, Kisalföldi, Börzsönyi, Heves megyei, Dombóvári, Zala megyei és Tiszaközi.

Röviden a fontosabb napirendi pontokról:

Kállay György beszámolt az egyesület titkárságán végbement változásokról (központi alkalmazottak radikális létszámcsökkentése anyagi megfontolásból, függetlenített vezető a titkárság élén – Fidlóczky József ügyvezető igazgató), valamint köszöntötte dr. Jánossy Dénest, az MME örökös tiszteletbeli elnökét 70. születésnapja alkalmából.

Fidlóczky József ismertette az 1995. évi pénzügyi beszámolót és az 1996. évi tervet, kiemelte a megbízható könyvelés és a helyi csoportok pontosabb adatszolgáltatásának fontosságát. Beszélt az Országgyűlési pályázatról és a Naturexpoval kapcsolatos tevékenységekről is. Néhány adat az írásban is kiadott anyagból:

1995-ben az MME bevételei 66,7 millió Ft-ot, kiadásai 60,1 millió Ft-ot tettek ki, ebből a helyi csoportok bevétele 13 millió Ft, kiadása 10,7 millió Ft volt.

1996-ban tervezett kiadások összesen 90,1 millió Ft, tervezett bevételek összesen 90,6 millió Ft.

Haraszthy László ügyvezető elnöki beszámolójában az Elnökség által szakmai, szervezeti és személyi kérdésekben hozott határozatokról beszélt. Külön kitért a könyvkiadás önfinanszírozó voltára, az MME vállalkozásaival kapcsolatos kérdésekre, a szakmai és szervezeti fejlődésre. Az Elnökség döntése alapján Schmidt Egon és Harangi István az MME Örökös Tagja, Viszló Levente és Bodnár Mihály Chernel István emlékérem kitüntetését kapott.

Az alapszabály módosítása kapcsán parázs vita alakult ki a helyi csoportok központi támogatásának kérdéséről. A küldöttek végül néhány apróbb módosítás után 3 tartózkodással elfogadták az MME új alapszabályát.

Ezután Kállay György tájékoztatta a Küldöttközgyűlést arról, hogy a 12 elnökségi helyből jelenleg kettő betöltetlen, valamint hogy az új alapszabály

alapján az ügyvezető elnöki tisztség megszűnt, alelnökök választására van lehetőség. A szavazás eredményeként Drexler Szilárd és Szimuly György lett a két új elnökségi tag és Haraszthy László az egyedüli alelnök.

A küldöttközgyűlés megtárgyalta az *MME célkitűzéseit*, illetve az *MME természetvédelmi célkitűzéseit* című anyagokat és elfogadta azokat mint irányadókat a jövőre nézve.

Fidlóczky József írásban is kiadott anyagát ismertette, amelynek lényege, hogy a jelenlegi minimum tagdíj még a *Madártávlat* költségeit sem fedezi, illetve egyfajta inflációt követő tagdíjat javasolt. Ennek megvitatásával a küldöttek nem értettek egyet.

Az 1996. évi közgyűlés Kállay György szomorú bejelentésével ért véget: Tevely Richárd tagunk 27 évesen váratlanul elhunyt. A küldöttek egyperces néma felállással adóztak emlékének.

Kedves Tagtársaim!

Bizonyára örömmel vesszük kezükbe minden alkalommal a *Madártávlatot*, amelyet mint egyesületi tagok rendszeresen megkapnak. Határozott szándékunk, hogy a lap színvonalát folyamatosan emeljük. Már két éve annak, hogy a tagdíjba beépítésre került az újság 320 Ft-os éves önköltségi ára. Sajnos az infláció miatt ma már 580 Ft-ba kerül mire kézbe vesszük. Ebből kiindulva ma például a reális minimális tagdíj 500 Ft helyett 900 Ft lenne.

Az Egyesület Közgyűlése azonban – tekintettel a társadalom széles rétegeinek nehéz anyagi helyzetére – a változatlan tagdíj mellett döntött.

Tiszteletben tartva a Közgyűlés döntését, arra kérem tagtársainkat, hogy akinek anyagi helyzete azt megengedi az lehetőségéhez mérten a hivatalos tagdíjnál nagyobb összeget fizessen.

Megértésüket és támogatásukat előre is köszönöm.

Fidlóczky József
ügyvezető igazgató

A jelenleg érvényes tagdíjak:

családi tagdíj	1000 Ft
adózó (rendes) tagdíj	800 Ft
nem adózó tagdíj (diák és nyugdíjas)	500 Ft
pártoló tagdíj	a rendes tagdíj minimum kétszerese

Természetvédelmi táborok 1996

FÜZIKE

Madarásztábor

A Pest Környéki Madarász Kör 1996. augusztus 20–szeptember 10. között rendezi meg ökológiai kutatótáborát, melynek során a Szentendrei-sziget madárvilágát tanulmányozzuk. A témában járatos, vagy érdeklődő fiatalok jelentkezését várjuk **július 30-ig!** Bővebb információ: Albert László (1121 Budapest, Költő u. 21. tel. és fax: 175-8327), Selmeczi Kovács Ádám (2600 Vác, Ilona u. 3. tel. és fax: 27/311-179).

TÖMÖRD,

Madárgyűrűző tábor

Célja: adatgyűjtés védett madárfajok vonulásáról.

Időpont: október 18–27.

Jelentkezés mint az előzőnél.

SZOKOLYA,

Királyrét, Bajdázói rét

Természetvédelmehez kapcsolódó programok: erdészet, madarászat, gyűrűzés, hidrobiológia, botanika, geológia, rovarászat, természetjárás.

Időpont: július 20–augusztus 1. és augusztus 3–15.

Részvételi díj: 9.000 Ft/fő/turnus

Jelentkezés: Brellos Tamás (tel.: 27/375-062), Terbe Józsefné, Tarján Ambrus (tel.: 27/342-908, 1/180-1339)

TOT – Természetvédelmi és Ornitológiai Tábor (XIII.)

Térmetjárás, madárgyűrűzés, kézművesfoglalkozások, vetélkedők, diavetítések.

Helyszín: Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet

Időpont: június 30–július 14. (5 napos turnusokban)

Részvételi díj: 3.500 Ft/pentád

Jelentkezés: 6701 Szeged, Pf. 708

I. Fehér-tavi

Nádimalár Gyűrűző Tábor

Helyszín: szegedi Fehér-tó

Időpont: július 15–október 15.

Jelentkezés: Veprik Róbert (tel.: 62/485-045)

X. Fehér-tavi

Partimalár Gyűrűző Tábor

Helyszín: Fertő (Fehér-tó, „Új tavak”)

Időpont: augusztus 1–30.

Jelentkezés: Nagy Tamás (tel.: 62/401-163)

SZARVASKEND,

Rába-Csörnőc-völgy

Természetvédelmi tábor, célja adatgyűjtés, madárgyűrűzés, florisztikai és faunisztikai megfigyelések.

Időpont: augusztus 16–25.

Jelentkezés: Gyurácz József (9937 Bük, József A. u. 1/d.

Kis-Balaton, Fenékpuzsta

Folytatjuk a régi Kis-Balaton területén megkezdett madártani kutatásainkat, mellyel a visszaárasztás hatását és várható következményeit szeretnénk megismerni. Ezek a vizsgálatok több részből állnak:

- a vonuló nádi énekesmadarak hálózása, gyűrűzése áprilisban két hétig és szeptemberben,
- a fészkelő nádi énekesmadarak állománybecslése dán módszerű pontszámlálással négy alkalommal,
- a fészkelő nádi énekesmadarak hálózása, gyűrűzése kéthetente,
- a kárókatónák fészkelő állományának megszámlálása és a költés sikerességének becslése,
- a fattyúszerkök és feketenyakú vöcsök fészkelő állományának megszámlálása.

A fenékpuzstai gyűrűző állomást április 1-től november 30-ig működtetjük.

Beérkezés (áprilistól) minden esetben a fenékpuzstai gyűrűző állomásra, ahol részletes tájékoztatást adunk a további tennivalókról.

Jelentkezés Palkó Sándornál telefonon munkaidőben a 92/313-585, munkaidőn túl a 92/327-142 számon, levélben a 8900 Zalaegerszeg, Galamb u. 6. címen.

Felhívás

Chernel István birtoka eladó

Egykori híres elődünk Chernelházi Chernel István, az 1901-ben megjelent három kötetes *Magyarország madarai* című könyv szerzője élete nagy részét saját birtokain Vas megyében töltötte. Birtokának részét képezte a tömördi Nagy Tó, ahol gyakran végzett madártani megfigyeléseket és amelyről számos adatot híres könyvében is közölt. Az egykor 20 hektáros nyílt vízi tó mára már nagyrészt benövényesedett és a körülötte elhelyezkedő gyepterületekkel együtt fontos fészkelő és vonulóhelyé vált. A privatizáció során magánkézbe került egykori Chernel birtok ma eladó. Vas megyei Csoportunk, amely évek óta táborokat szervez a területen célul tűzte ki a terület megvásárlását és azon rezervátum kialakítását. Helyi csoportunk terve egybeesik egyesületünk természetvédelmi célkitűzéseivel, ezért azt szeretnénk támogatni.

Kérjük tagtársainkat, hogy anyagi lehetőségeik függvényében járuljanak hozzá a terület megvásárlásához, melynek teljes összege mindössze 400.000 Ft.

Kérjük támogatásaikat az egyesület által alapított Természet Szolgálatában Alapítvány

OTP Bank

cím: 1126 Budapest,
Böszörményi út 9–11.

Számlaszám:

11712004–20128672

számú számlájára küldjük. (A befizetett összeg az alapítvány igazolása alapján az adóból leírható.)

Érdemi támogatás esetén az alapítványra e célra befizetett összegekről a *Madártávlatban* folyamatos tájékoztatást adunk.

mozaik

• **Wetland International** - egy új világszervezet a vizes területek védelméért. A Vizes Területek és Fejlődés Konferencián 1995 októberében, Malajziában bejelentették a Wetland International megalakítását, ami a Nemzetközi Vízivadkutató Iroda (IWRB), az Ázsiai Vizes Területek Irodája (AWB) és a Vizes Területek Amerikáért (WA) integrációjának eredményeként jött létre. A Wetland Internationalnak jelenleg 48 országból 120 szervezet a tagja. 14 regionális vagy programiroda található öt kontinensen. A Wetland International szorosán együttműködik a BirdLife International-lel.

szaty

• **Olajszennyezés miatt veszélyben a Milford-öböl vízimadár világa.** Vízimadarak ezreit veszélyezteti a Dél-Wales partjainál tengerbe ömlő olaj. Február 15-én éjjel a Sea Empress nevű olajszállító tanker zátonyra futott és a kiömlő olaj jelentős számú madár, így például lumma, sirályhojsza, kárókatona és üstökös kárókatona életét fenyegeti. A madarakon kívül kúpos fókák, barna és palackorrú delfinek is veszélyben vannak.

A környezeti katasztrófa egy a különleges élővilága miatt kijelölés alatt álló természetvédelmi területen történt. A közelben található továbbá a Skomeri Tengeri Természetvédelmi Terület, illetve a Grassholm-sziget is, ahol a világ második legnagyobb szula kolóniája található.

Phil Rothwell az Angol Királyi Madárvédelmi Egyesület (RSPB) egyik vezetője a következőket nyilatkozta: „Felszólítjuk a Kormányt, a baleset teljes körű kivizsgálására, mivel a terület Európa egyik legfontosabb és legsérülékenyebb tengeri élőhelye. A baleset ennél rosszabb helyen nem is történhetett volna. Beláthatatlan következményekkel járt volna, ha mindez egy hónappal később történik, amikor több mint félmillió madár tér vissza költőterületére, a helyzet azonban így is komoly figyelmet igényel.”

Fél éven belül ez már a második baleset a Milford-öböl körzetében. Múlt év őszén a Borge tanker futott ugyan ezen a helyen zátonyra, de szerencsére olaj nem került a tengerbe.

(RSPB)

Védelmi tervek a veszélyeztetett madárfajok megmentésére

A BirdLife International a Nemzetközi Vízivadkutató Irodával együttműködésben az Európai Unió és az RSPB (az angol BirdLife partner) támogatásával az elmúlt három év során 23 fajra vonatkozóan készített védelmi tervet. A fajok közül 19 világszerte veszélyeztetett, 3 Európában veszélyeztetett, egy pedig bennszülött. 1996-ban még három további fajra, többek között a cigányréce, a cifra pehelyréce és a fekete sasra tervezik ilyen tervek készítését.



Fekete sas

Fotó: Péchy Tamás

A tervek elkészítése érdekében 15 tanácskozást hívtak össze 1994–95-ben. Minden terv három fő részre tagolódik: (1) alapinformációk a faj helyzetére, ökológiájára és a veszélyeztető tényezőkre vonatkozóan, (2) a védelmi célok és (3) a szükséges védelmi intézkedések – az elterjedési terület egyes országaira külön-külön is – megfogalmazása.

Magyarországot elsősorban a parlagi sas, a tűzok, a haris, a csikofejű nádiposzáta, a kis lilik és a vékonycsőrű póling védelmi terve érinti. A tervek tulajdonképpen megerősítik az MME, illetve az illetékes állami természetvédelmi szervek erőfeszítéseit és javaslatokat tesznek további intézkedésekre az említett fajok megmentése érdekében.

Az Európa Tanács tervezi a tervek megjelentetését hivatalos dokumentumként. Ennek elősegítése érdekében 1995 júniusában a Berni Egyezmény egy szemináriumot szervezett, ahol bemutatták a védelmi terveket az érin-

TISZATÁJ Környezet- és Természetvédelmi KÖZALAPÍTVÁNY

Bevezető:

A Tiszadob Nagyközségi Önkormányzat Képviselő-testülete, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület együtt - a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. tv. 74. §. alapján a környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátására alapítvány létrehozását határozta el.

1.§.

Az alapítvány:

- a. **Neve:** TISZATÁJ Környezet- és Természetvédelmi Alapítvány.
- b. **Székhelye:** 4456 Tiszadob, Andrássy u. 37. sz.
- c. **Célja:** A Tisza-völgy és tájtörténetileg hozzákapcsolódó területek, valamint az Északi-középhegység térségének természeti értékei feltárásával, megóvásával és megismertetésével kapcsolatos feladatok, továbbá az egészséges emberi környezet kialakítása érdekében szükséges tennivalók szervezésével kapcsolatos feladatok ellátásának segítése, szervezése és megvalósítása.

2.§.

Az alapítvány céljai megvalósítása érdekében:

- a. A rendelkezésre bocsátott pénzügyi eszközök és nem pénzbeli támogatások és egyéb vagyonrendelésekből eredő jövedelmek felhasználásával gondoskodik az alapítvány tulajdonába került védelemre tervezett és védett természeti területek tulajdonjogának a megszerzéséről és azok természeti értékeinek a megóvásáról, fenntartásáról és a természetvédelmi célokat szolgáló hasznosításáról.
- b. Szervezi, irányítja és természetvédelmi, szakmai szempontból ellenőrzi az alapítvány tulajdonába került védelemre tervezett vagy védett természeti területek állagmegóvásával kapcsolatos kezelési és fenntartási tevékenységet.
- c. Megbízást ad az alapítvány tulajdonában lévő védelemre tervezett, védett természeti területek természeti értékei megóvását, fenntartását, védelmét és bemutatását szolgáló tevékenység megvalósítására, továbbá gondoskodik a megbízás teljesítéséhez szükséges pénzügyi fedezet megteremtéséről.
- d. Az alapítvány által felvállalt környezeti- és természetvédelmi feladatok elvégzéséhez szükséges pénzügyi fedezet megteremtése érdekében:
 - előmozdítja a pénzbeli és nem pénzbeli támogatások felajánlásának szervezését és a megvalósításuk feltételeinek a biztosítását,
 - ismerteti és terjeszti a környezet- és természetvédelmi feladatok pénzbeli és nem pénzbeli támogatásának a feltételeit, lehetőségeit és módjait,
 - gondoskodik a környezet- és természetvédelmi feladatok céljára az alapítványnak felajánlott pénzbeli és nem pénzbeli támogatások felhasználásáról, tájékoztatja mind az adományozót, mind a közvéleményt a támogatások felhasználásról.
- e. Az emberi környezet védelmét szolgáló beruházások és más tevékenységek kezdeményezésével törekszik az egészséges élet feltételeinek a megvalósítására.
- f. Kutatási pályázatokat ír ki és anyagilag támogat a működési területén lévő természeti értékek, kulturális javak és természetvédelmi célkitűzések megfogalmazására, bemutatására és széles körben történő megismertetésére.
- g. Segíti és támogatja az alapítvány célkitűzéseiben megfogalmazott feladatokat feldolgozó tanulmányok publikálását, audiovizuális anyagok terjesztését.
- h. Kezdeményezi és szervezi a természeti területek tájrehabilitációját szolgáló hagyományos vagy újdonságyszerű környezetbarát gazdálkodási formáinak alkalmazását.

- i. Közreműködik a térség zoológiai és botanikai, valamint tájtörténeti értékeinek a feltárásában, védelmében és bemutatásában.
- j. Elősegíti, támogatja és szervezi a térséget érintő ökoturizmus fejlesztését mind a lakosság környezet- és természetvédelmi célokat szolgáló foglalkoztatásának fejlesztése, mind a területfejlesztési és területfelhasználási tervek kidolgozása és megvalósítása során.
- k. Közreműködik a működési területét érintő területfejlesztési, felhasználási tervek készítésében és megvalósításában.

3.§.

Az alapítvány nyitott minden magyar és nem magyar természetes és jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem bíró szervezetek felé azok pénzbeli és nem pénzbeli felajánlásainak és egyéb vagyonrendelkezéseinek elfogadását illetően, amennyiben az adományozó az alapítványi célok elfogadását kimondó nyilatkozatot tesz.

Az alapítvány céljainak elfogadását tartalmazó nyilatkozattal és az adomány felajánlásával az adományozó nem válik alapítvánnyá. Az adomány (pénzbeli és nem pénzbeli felajánlás, egyéb vagyonrendelés) elfogadása a Kuratórium határozatával történik.

4.§.

Az alapítvány induló vagyona: 100.000, azaz egyszázezer Ft, amelyet az alapítók - Tiszadob Nagyközségi Önkormányzat és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület - az Alapító Okirat aláírásától számított 15 napon belül egyenlő arányban fizetnek az alapítvány számlájára.

Külföldi természetes és jogi személyek devizában teljesített felajánlásai fogadására az alapítvány devizaszámlát nyit.

5.§.

Az alapítványi vagyon kezelése és felhasználása - az azzal való gazdálkodás:

Az alapítvány vagyona:

- induló vagyomból,
 - a felajánlott adományokból (pénzbeli és nem pénzbeli támogatásokból, egyéb vagyonrendeletekből) és
 - az azok helyébe lépett vagyomból vagy vagyoni értékű jogokból áll.
- a. A közvetlenül felhasználható nem pénzbeli adományokat az adományozónak az alapítvány céljaival összhangban levő rendelkezése szerint kell, - míg a közvetlenül fel nem használható nem pénzbeli adományokat értékesíteni -, és az értékesítésből így befolyó összegeknek a célkitűzésekkel összhangban lévő rendelkezésnek megfelelően kell felhasználni.
- b. Közvetlenül fel nem használható vagyonrendelés esetén:
- a vagyon fenntartásával, működtetésével kapcsolatos költségeken felüli hozam az alapítvány vagyona,
 - amennyiben a vagyon fenntartása, működtetése gazdaságosan nem valósítható meg, úgy a juttatott vagyont értékesíteni, és az értékesítésből származó bevételt az alapítvány vagyonába kell utalni.

Az alapítványi vagyon felhasználásának módja:

Az alapítvány céljainak megvalósítására elsősorban az alapítványi vagyon kamata, a vagyon hasznosításából származó bevételek, ill. a támogatások használhatók fel.

Indokolt esetben az alapítványi vagyon max. 50%-a az alapítvány céljainak a megvalósítására felhasználható.

Az alapítványi vagyon felhasználásáról az alapító okirat rendelkezései, továbbá az alapítványhoz csatlakozó adományozók által meghatározott és a Kuratórium által elfogadott feltételek keretei között a Kuratórium dönt.

6.§.

Az alapítvány vagyonát elsődlegesen az alapító okiratban megfogalmazott célkitűzések megvalósítására kell fordítani, és csak másodsorban használható fel az alapítvány működtetésére.

7.§.

Az alapítvány szervezete:

Az alapítvány legfőbb döntést hozó és vagyonkezelő szerve a KURATÓRIUM.

a. A Kuratórium döntési körébe tartozik:

- az alapítvány Szervezeti és Működési Szabályzatának a megállapítása,
- a Kuratórium ügyrendjének a megállapítása,
- döntés a 100.000 Ft értéket meghaladó vagyoni ügyekben,
- az alapítvány javára a célkitűzések megvalósítása érdekében felajánlott adományok elfogadása.

b. A Kuratórium tagjait az alapítók kéri fel. A felkérés mindig határozott időre szól. A Kuratórium tagjai tisztségük ellátásáért díjazásban nem részesülnek, de feladataik során felmerült tényleges költségeik megtérítését igényelhetik.

c. A Kuratórium tagjai közül választja meg elnökét.

A Kuratórium tagságra való felkérés az alapítók egyetértésével történik, - ugyanígy jelölhető új tag a tagság határozott idő letelte előtt történt megszűnése esetén. A Kuratóriumi tagság a felkérés elfogadásával jön létre.

A Kuratórium üléseit szükség szerint, de évente legalább két alkalommal tartja.

A Kuratórium akkor határozatképes, ha az ülésen tagjainak több mint a fele vesz részt. Határozatképtelenség esetén az ülést 30 napon belül változatlan napirenddel ismét össze kell hívni, amikor is a határozatképességhez legalább 2 tag jelenléte szükséges.

A Kuratórium a határozatait a jelenlévő tagok több mint a felének a szavazatával hozza meg. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

A jelenlévő tagok szavazatának legalább a kétharmada szükséges:

- az alapítvány Szervezeti és Működési Szabályzatának,
- a Kuratórium ügyrendjének a megállapításához.

8.§.

Tagjai sorából három éves időtartamra választja meg az elnököt a Kuratórium.

A Kuratórium tagjai:

Dr. Legány András elnök	4400 Tiszavasvári, Kossuth u. 56/a.,
Bodnár Mihály titkár	4450 Tiszalök, Rákóczi u. 14.,
Bugya István	4456 Tiszadob, Petőfi u. 6.,
Demeter Iván	4440 Tiszavasvári, Vörös Cs. u. 3.,
Szitta Tamás	3300 Eger, Maklári u. 66.

Az elnök feladata:

- A Kuratórium üléseinek előkészítése, összehívása, levezetése.
- A Kuratórium képviselete haza és külföld természetes és jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek, - hatóságok és más állami szervek előtt, továbbá a Szervezeti és Működési Szabályzatban írt feladatok.

9.§.

Tagjai sorából 3 éves időtartamra választja meg a Kuratórium a titkárát. A Kuratórium titkára: Bodnár Mihály.

A titkár feladata:

- a Kuratórium működésével kapcsolatos szervezési és adminisztrációs feladatok ellátása,
- az alapítvány célkitűzéseinek a megvalósításával kapcsolatos előkészítő, szervező feladatok ellátása,

- döntés 100.000 Ft értéket meg nem haladó értékű vagyoni ügyekben,
- további, a Szervezeti és Működési Szabályzatban írt feladatok.

10.§.

Az alapítvány bankszámlája - és devizaszámlája - feletti rendelkezési jog:

A rendelkezési jog gyakorlásával kapcsolatosan a számláról történő kifizetés teljesítéséhez

- az elnök és a titkár,
 - vagy két kuratóriumi tag
- együttes aláírása szükséges.

A Kuratórium tagjai az alapítvány felé a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint tartoznak felelősséggel.

11.§.

Az alapító okirat módosítása az alapítók egyetértésével történhet. Ugyanígy kell eljárni az alapítók körének bővítése esetén.

12.§.

Az alapítvány megszűnik:

1. A Polgári Törvénykönyv 74 § e ~ (1) (2) foglaltak szerint.
2. A bíróság határozatával.

Az alapítvány megszűnése a nyilvántartásból való törléssel az azt kimondó döntés meghozatalára visszamenő hatállyal történik meg.

13.§.

Az alapítvány megszűnése esetén:

- A vagyon részét képező, védelemre tervezett és védett természeti területek tulajdona - a megszerzésével kapcsolatos pénzügyi fedezet megszerzésével kapcsolatos tevékenység elismeréseként - a rajta levő és elválaszthatatlanul egybeépített környezet- és természetvédelmi beruházások az alapító Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, illetőleg a tulajdonszerzést tiltó vagy korlátozó jogszabályi rendelkezés esetén a közreműködésével létrehozott más környezet- és természetvédelmi célú alapítvány vagyonába kerül át.
- Az alapítvány megszűnése esetén az induló vagyon visszaszáll az alapítókra.

14.§.

Az alapító okiratban nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyvnek és az alapítványokra vonatkozó jogszabályok rendelkezései az irányadók.

15.§.

Az alapítvány a bírósági nyilvántartásba vétellel a Tiszadob Nagyközségi Önkormányzat Képviselőtestülete által meghozott alapító határozat keltének időpontjára visszamenő hatállyal jön létre.

Tiszalök, 1995. április 18.

tett országok illetékes hatóságait képviselőknél. Várhatóan a Berni Egyezmény javasolni fogja az egyezmény aláíróinak, hogy kövessék a védelmi tervek ajánlásait.

A Bonni Egyezmény keretében létrehozott és tavaly októberben aláírásra megnyitott Megállapodás az Afrikai–Eurázsiai Vonuló Vízimadarak Védelmére szintén hasznos eszköznek tartja a nemzetközi védelmi tervek készítését és az együttműködést azok megvalósításában. Ez azért nagyon fontos, mert ennek révén megteremtődik legalább a vízi fajokra kidolgozott tervek megvalósításának a jogi háttere.

Nagy Szabolcs

Rádióadóval felszerelt kis lilikek bizonyították a nemzetközi jelentőségű madárelőhelyek hálózatának értékét

Az elmúlt év nyarán Norvégiában a világszerte veszélyeztetett kis lilik (*Anser erythropus*) négy példányára szereltek fel műholdról követhető rádióadókat a Norvég Madártani Szövetség szakemberei. A miniatűr rádióadók által sugárzott jelek lehetővé tették, hogy a szakemberek nyomon kövessék az egyedeket vonulásuk során.

A madarak a költőhelyről először az Oroszország sarkvidéki részén lévő Kanyin-félszigetre vándoroltak, amely valószínűleg a fontos pihenőhelyek közé tartozik a faj számára. Sajnos már itt két példány elveszett. Az egyiket bizonyítottan lelőtték, a másik valószínűleg hasonló sorsra jutott. A két megmaradt madár meglepő módon délnyugati irányba vonult tovább, és Németország keleti határánál pihent meg egy darabig. Helyi madarászok 13 kis liliket számláltak a Galenbecker- és a Putzner-tavon, melyek között ott voltak a jelölt madarak is.

Ezután már csak egy adóból érkeztek jelek, amelyek segítségével sikerült a madarat 70 másik példány között azonosítani a Hortobágyon. Helyi tagtársaink megfigyelései szerint a madarak nem csak a védett területeket használták, hanem többek között felkeresték a Virágoskúti-halastavakat is. Ez a

tény rámutat arra, hogy a hortobágyi Nagy-halastó védelme önmagában nem képes a faj zavartalanságát szavatolni, hiszen a madarak kijárnak olyan területekre is, ahol a vadászat megengedett!

Novemberben a megmaradt példánytól érkező jelek szerint a madár elérte a Kerkini-tavat Görögországban, ahol a Görög Madártani Társaság tagjai további 42 példányt számláltak. A rádiós nyomkövetés adatai szerint a skandináv kis lilikek az Evros-deltában telelnek. Az egyetlen megmaradt példány 1996 február közepéig itt tartózkodott. Ekkortól viszont sajnos megszűntek az adások, azaz a madarat valószínűleg lelőtték vagy a deltában, vagy tavaszi vonulás közben.

A vizsgálat eredményei számos meglepetéssel szolgálnak a faj kutatói számára, egyben aláhúzzák a megfelelően kezelt és fenntartott védett területek hálózatának fontosságát: a megjelölt madarak vonulásuk során több nemzetközi jelentőségű madárelőhelyet érintettek. Ugyanakkor ráirányítja a figyelmet a vadászati kíméleti területek megfelelő kijelölésének fontosságára is.



Kis és nagy lilik

Fotó: Péchy Tamás

A kutatás egyben jó példája a BirdLife partnerek együttműködésének is. Ezért ezúton is szeretnénk köszönetet mondani a KTM Természetvédelmi Hivatalának a fajjal kapcsolatos kutatási engedélyért, a Hortobágyi Nemzeti Park és Körös–Maros vidéki Természetvédelmi Igazgatóság igazgatóinak erkölcsi támogatásukért és az MME azon tagjainak, illetve munkatársainak, akik a madarak megfigyelésében, illetve a norvég kollégákkal történő együttműködésben részt vettek, így különösen dr. Kovács Gábornak, Tar Jánosnak, Végvári Zsoltnak, Horváth Gábornak és Varga Lajosnak.

Nagy Szabolcs

Pályázat

az Országos Erdészeti Egyesület pályázatát hirdeti

„Játék erdőn–mezőn” címmel

Korhatár nélkül pályázhatnak mindazok, akik ismernek olyan játékokat, amelyek különösebb technikai eszközök segítségével nélkül készíthetők a természetben található anyagokból (fűből, fából, fakéregből, termésekből, virágból stb.).

A pályázó írja le, hogy hogyan készül a játékszer és hogyan szokás használni. A játékszerrel kapcsolatban megtörtént vagy kitalált történetek, érdekes, mulatságos események leírását külön kategóriában díjazzuk.

A legjobbak között erdei környezetben eltölthető pihenési lehetőséget, könyvjutalmakat sorsolunk ki és ezeket a pályázatokat közzéteesszük az *Erdészeti Lapokban*.

Beküldési határidő: 1996. szeptember 30.

Cím: Erdészeti Lapok Szerkesztősége
1027 Budapest, Fő u. 68. IV. em. 424.

A pályázó tüntesse fel nevét, pontos lakcímét és életkorát.

Húsvét ürügyén – tojásokról

„Tavas van, a tojásrakás ideje, szeretnék kicsit többet tudni a tojásokról”
– írja Péter Csaba Budapesti olvasónk.

A piros csokoládétojásokat hozó húsvéti nyuszi a gyerekek képzeletében él, csupán a mesék világában létezik. Valódi tojásokat, igaz nem pirosokat, Húsvét idején, de persze előtte és utána is a madarak raknak. Nagyságukat, színüket és alakjukat tekintve a tojások rendkívül változatosak. A ma élő legnagyobb termetű madár, a strucc egy tojásának súlya 1,5 kg, de ez a hatalmas tojás a madár másfél mázsás testéhez viszonyítva mégis kisebb, mint a parányi kolibri borsószem nagyságú tojása. Így aztán, ha ebből a szemszögből nézzük, nyugodtan kijelenthetjük, hogy az apró kolibri nagyobb tojást rak, mint az óriás struccmadár. Ez a látszólagos aránytalanság egyébként más madárfajoknál, csoportoknál is fennáll. Az apró énekesmadaraknál a teljes fészekalj súlya a vi-

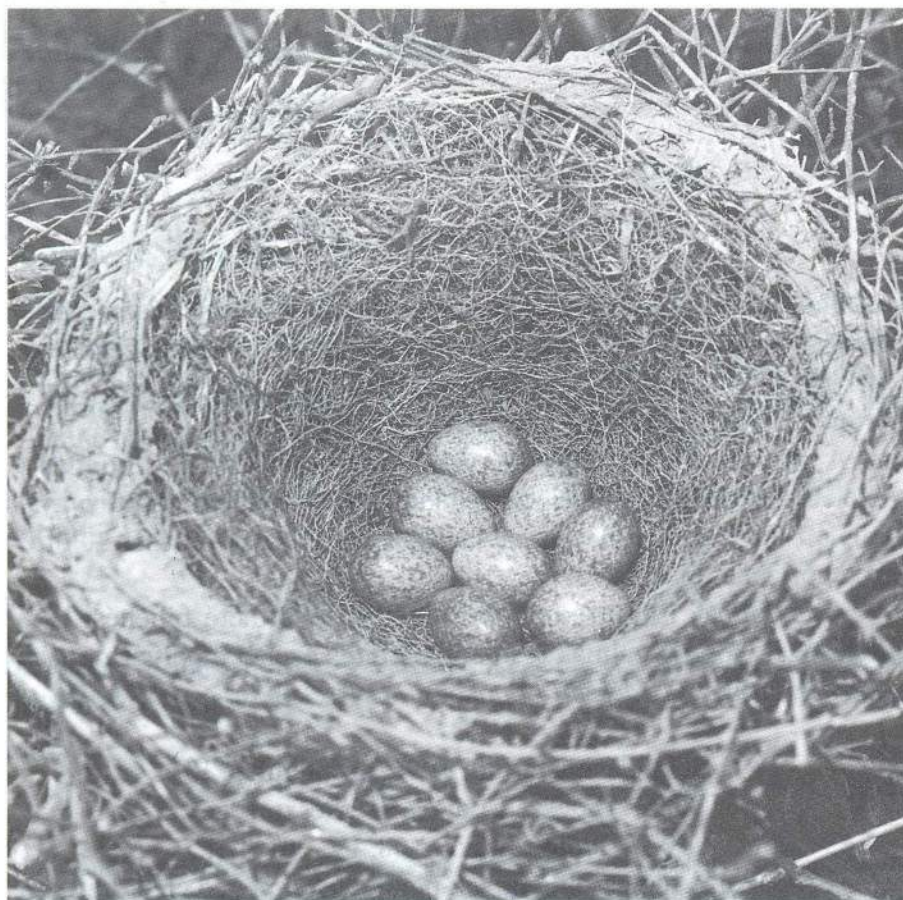
szonylag nagy tojások miatt elérheti sőt meg is haladhatja a tojó testsúlyát, a nagytestű fajoknál ugyanez mindössze néhány százalékot jelent. A madártojás színezete rendkívül sokféle és még fajon, sőt akár fészekaljon belül is változhat. Vannak közöttük hófehérek, ilyenek például a galambfélék, a papagájok, a baglyok vagy számos odúlakó faj tojásai, mások kékes, zöldes vagy agyagsárgás, esetleg rózsaszínű alapon változatosan mintázottak. A ragadozók tojásain gyakori a nagy, szabálytalan foltokból álló mintázat, ugyanez jellemző sok partimadára is. A fülemüle tojásának kékeszöld vagy zöldesszürke alapszínéből viszont többnyire semmit sem látni az olajzöld vagy olajbarna foltocskák rendkívül sűrű és egyenletes eloszlása miatt. A töviszúró gébics tojásain a mintázat a tojás tompa felén rendszerint jellegzetes koszorú alakba tömörül. A talajon szabadon költő fajok tojásai néha olyan tökéletes mimikrivel rendelkeznek, hogy például a



Töviszúró gébics fészek

kovacsok között fekvő kis lile fészekaljat vagy a székcicsérnek a marhalegelőn lerakott tojásait gyakran csak hosszras szemlélődés után, közvetlenül a lábaink előtt vesszük észre. Ami pedig a tojások alakját illeti, arról is oldalakat lehetne írni. Gömb alakú tojásai vannak például a baglyoknak, de már a bficé vagy a pólingoké kifejezetten körte idomúak. Igen érdekes és jellemző a fészekalj nagysága. A barátkeselyű vagy a kígyászölyv csupán egyetlen tojást raknak, számukra nem lenne előnyös a nagy fészekalj. Képtelenek lennének 7–8 vagy több fiókat felnevelni, hiszen így is igen nagy revírre van szükségük ahhoz, hogy a szükséges táplálékot (a keselyűk például dögöt) megszerezzhessék. Évente így legfeljebb egy utódot nevelnek, viszont ellentétben az apró énekesekkel hosszú életűek és alig vagy egyáltalán nincsenek természetes ellenségeik. Ezzel szemben egy széncinege pár számára akár egy nagyobb kert is elegendő, hogy az ott gyűjtött hernyókkal, pókokkal felneveljék 10–12 fiókájukat. Viszont sok természetes ellenségük van és nagyon rövid az átlagéletkoruk. A fiókák kereken 80%-a nem éri meg, hogy a következő évben maga is családot alapítson.

Végül vannak madárfajok, ahol a fészekalj nagyságát a táplálékkínálat közvetlenül befolyásolja. A gyöngybagoly vagy a réti fülesbagoly például a mezei pocok gradációja idején több tojást raknak, sőt a párok akár kétszer is költhetnek abban az évben. A gólyáknál viszont azt figyelték meg, hogy a kedvezőtlen, száraz években néha egyáltalán nem raknak tojásokat.



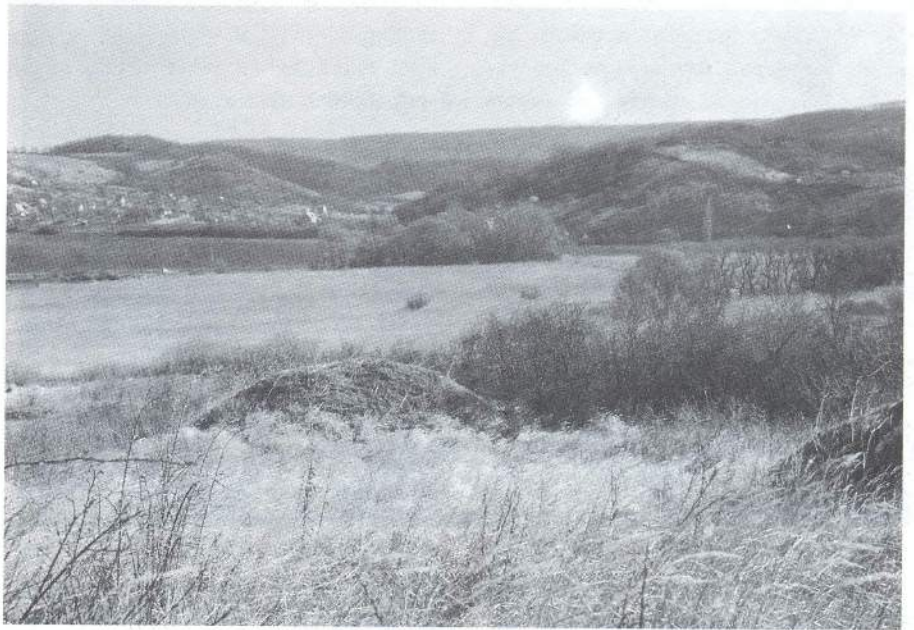
Szarkafészek

Matyikó Tibor felvételei

Schmidt Egon

Esztergom lőtér-sztyepje

Talán méltóképpen nevezhetném így ezt a nagyobb földdarabot, amely immár egy éve a Pilisi Tájvédelmi Körzet területéhez tartozik. Körülhatárolni nagyjából a Dobogókő felé vezető úttal keleten, az esztergomi külső ipartelep határával északon, nyugaton a kesztölczi úttal lehet, délen pedig a korábban is védett területhez csatlakozik. Amit viszont lőtér-sztyepnek nevezek, az a Dobogókői út és a Strázsas-hegy gerince közt elterülő lejtősztyeprét és síkvidéki nádas, tocsogós, jóllehet a papíron jelölt és táblával jelzett, a Strázsas-hegyen túli terület egy része is védettség alá tartozik. A megkülönböztetés oka egy sajátos mezoklimatikai tényező, melynek okozója egy patak, amely a lőtér tengelyében húzódik. A terepet valaha gyakorló- és lőtérként használta az itt állomásozó szovjetek egyik gépesített dandárja. A katonák és gépek „felszínformáló munkájának” nyomai még ma is láthatóak. A hatalmas bombatölcsérek, tankbeálló álcagödrök, hosszú sáncok alaposan átformálták az eredetileg oly szelíd halmokat, lapályokat. Mára azonban valamivel barátságosabb arcukat mutatják. A terepen való mozgás meglehetősen fárasztó a rengeteg hosszanti árok, a kiszámíthatatlanul elhelyezkedő mesterséges hepék és hupák miatt. A felszínt geológiailag triász időszi dachsteini mészkő (főbb előbukkanása a Nagy-Strázsas-hegyen látható) és pleisztocén homok borítja. A volt szovjet hadseregnek valószínűleg jól kapóra jött a terep kettőssége: vannak jól járható, tömörebb, vékonyabb talajú utak, valamint könnyen mozgatható, homokos talajú térszínek. A Szentléleki- (János-) patak műút felőli oldalán a várostól távolabb egy hatalmas nádas terül el, mely „csupán” az esetleges becsapódó lövedékek hatásának volt kitéve, innenső oldala lövészárkokkal volt szabdalva. Ami a szovjet hadsereg kivonulása utáni 6 évben eltelt, az maga az élniakarás csimborasszója.



Még abban az időben is láttam, hogy a tanknyomközökben is büszkén virít a leánykökörccsin, mintha azt sugallná: „ez a hely márpedig az enyém!” Azóta már a becsapódási tölcsekre is begyepesedtek, kivéve azokon a helyeken, ahová azóta is folyamatosan hordják a szemetet. A homokdombok tetejéről árvalányhaj integet, a zárt gyepársulásokon pedig foltokban orchideafélét találunk, főleg a patak felé néző domboldalokon. Így a sömörös és a tarka kosbor egymással elegyedve található nagyobb számban, míg a vitézkosbor közvetlenül a patakparti gyepen honosodott meg. A pataktól távolabbi, meszebb hatású talajon díszlik a leánykökörccsin, ezenkívül az apró nőszirm, a tavaszi hérics, a tavaszi kankalin, s a lila szőnyeget alkotó fürtös gyöngyike. Első látásra ez a kép fogadja a kirándulót, ha március végétől május végéig kilátogat a terepre, s hogy mi minden érdekeset talál ezután, botanász legyen, ki felméri! Ahol a náderdőből kiér a fűzettel kísért patak, ott kiszélesítették a medret, hogy halastavakat hozzanak létre. Ezek körül fűzligeterdőt találunk. Olyan a hangulata itt a vízpartnak, mintha kisebb folyó partjáról csodálnánk az állatvilág színes forgatagát. No persze ehhez elegendő vízre van szükség, melyet a Pilis északnyugati részének amúgy is átlagon aluli csapadékrészesedése nem tud fedezni. Ezért tehát a Szentléleki-patak vize több hektárnyi nádas és a két halastó

táplálásához elégtelen mennyiségű. A vízutánpótlás a lencse-hegyi szénbányából származik, s mint ilyen, meglehetősen nagy mennyiségű vizet kell onnét folyamatos jelleggel felszivattyúzni. Ahogy erről értesültem, ez átlagosan 18 m³/perc, de volt már 30 m³/perc is, hőmérséklete pedig jóval magasabb egy megszokott patakénál. Ahol a területről kifolyik, 12 °C-os, de a felső szakasz zúgóinál a 15 °C-ot is eléri. A víz hőmérsékleti méréseket magam végeztem -5 °C-os hidegben. Ilyenkor szabályos gőzfürdőt vesznek a télen itt menedéket találó madarak. Volt aki látott a vízparton télvíz idején is mászkálni kétélűtűket, s állította, hogy ezek nem vermelnek el. A csodálatos alkalmazkodást tekintve már-már ott tartunk, hogy az lenne módosító tényező, ha a vízszint tartósan aláesne. A felső szakaszról sebesen lezúduló víz növényi részeket, magvakat stb. magával ragadva, s azokat a lassúbb folyású helyeken kiülepítve egészen furcsa dolgokat művel. A múlt tavasszal például a pirosuló hunyor tövét találtam meg a vízhez közeli nádasban, egy nem éppen árnyékos részen. A hajdanán fűzket kerülgető csermely mindenén átgázoló „Niagarává” változott, világosan láthatjuk a halrajok mozgását. Réti csikot például saját szemmel láttam. A párás klímájú, igen elegyes (platan-, kőris-, tölgy-, juhar-, fűz-, nyár- stb. félék) erdőben gyakorta föltűnik a rövidkarmú fakusz és a csuszka is.



Az alsó szakaszon szétterülő víz talán a nádasnak és a benne megbúvó madár- és rovarvilágnak kedvez a legjobban. A gázlófélék közül kanalasgémek, szürke gémekek és a búbicek is megtalálják helyüket. Az égen tavasszal olykor 9-10 egerészölyvet is látni egyszerre. Sokszor figyelni kell őket, mert néha előfordul, hogy a hóját riasztjuk meg, ami pillanatok alatt eltűnik a szemünk elől. A tavakon a jellemző úszómadár a szárcsa, a vízityúk és a tókés réce. Idén újév másnapján láttam itt először sárszalmonkát is. A fülemüle a füzes alatti cserjésben szinte minden revírt elfoglal, s a jégmadár is gyakorta előbukkan. A cserregő nádiposzátaik nagy száma miatt a kakukk bőven válogathat a fészkek között. Kétszer hollót is láttam arrébb suhanni közel ugyanarról a helyről, utóbbi alkalommal világosan láttam, hogy egy búbic üldözi el, feltehetően a fészke közelében. Ott, ahol a víz állandóan kiönt a gyepre, s azt sártócsává változtatja, most nyáron először láttam kis lilét is.

Ahogy a patak a vasúti töltés felé közeledik, a 11-es műút alatt kell át-



A szerző felvételei

haladnia, amely a forgalom számára lehetővé teszi a város elkülülését, viszont a társulás folytonosságát megszakítja. Azonban meg kell állapítani, hogy a meglévő infrastruktúrákat figyelembevéve az volt a legkézenfekvőbb megoldás, hogy az említett helyen vágják át a patakot. A műútról leágazó bekötőút szélén látható a később még említésre kerülő, védettséget jelölő akácoszlop. A közelben lovaspálya is van, mely szerintem még jól belefér – az időszakos taposás ellenére is – a táj idilljébe, mert erősen degradált gyepre engedik ki a lovakat.

A második – nagyobb – tónál, ha a vízszint nem túl magas, kora nyáron gyakran látni a szürke gémekek gyülekezését. Egy-egy alkalommal 8-10-et is megpillanthatunk, persze ehhez előfeltétel a horgászok hiánya. Később a hőségszezonban, amikor a tó vize oxigénhiányossá válik, már csak elvétve láthatjuk őket. Ezt a tavat is elhagyván a patak a reptéren, s a szántóföldeken halad át, s eléri a Dunát. Sajnos az értékes kristálytiszta karsztvizet még nem sikerült az ivóvízrendszerbe bevonni, pedig még melegíteni is alig kellene rajta. Ezek pedig egy normális, városi zajtól távol eső uszodáról álmodoznak. A megvalósítás a közismert pénzhiányon kívül azért ütközik korlátokba, mert állítólag a bányászok idő múltán abba hagyják nem csupán a szénkészlet esetleges kimerülése miatt, hanem mert a karsztvízrendszer szintje a budai alá

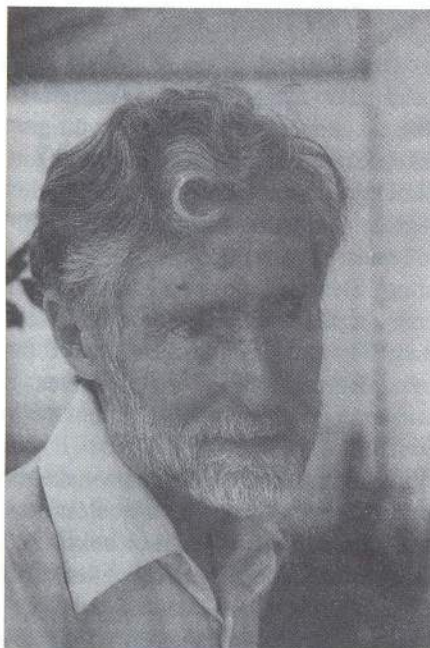
esik. Bár akadnak ellenérvek is az ellen, hogy ott vízfelvonás következne be.

Jelenleg nagy kárt okoz, hogy a már védett területen, a gyurgyalag- és partifecskefészkek közelében crossmotorosok szántják, lazítják a sok helyen meredek homokdombok oldalának talaját. A zaj- és az erózió általi ártalom csak bővül azzal, hogy rált rendeznek ott, ahol azelőtt pár hónappal tábla jelezte, hogy vigyázzunk természeti értékeinkre. Sokan talán úgy gondolkozhattak a nagy csődület előtt, hogy ha tábla nincs, bármit meg lehet tenni. Ennél kézenfekvőbb érvet nem találtam a táblalesszakítás magyarázataként. A versenyzők ugyan nem tehetnek arról, hogy a futamot pont itt rendezték meg, de a szervezők részéről mérő provokáció volt védett területre gyeptaposást, szemetelést lehetővé tenni. Tisztelem én az autósportot, sőt a maga módján hasznos dolognak is tartom, de ebben a formában a szurkolótábor jelenléte nem kívánatos. A legnagyobb gond azonban a tudatlanság és az érdektelenség. Zöld akciókról pedig jobbára csak képviseleválasztások előtt hallani. Ha pedig a zavaró tényezők tovább folytatódna, végképp senki sem látja meg a hiúzt, amelyet pár éve hiteles szavú természetbarát két ízben is látott. Pedig itt aztán bőven van teendő. Alapjában véve például a lőtérstyrép valóságos vasbánya. Úton-útfélen páncéltörőgránát-hüvelyekbe és egyéb rozsdás hulladékba botlani. Aki azokat onnét teherautóval elszállítaná, méltán megérdemelné az érte kapott pénzt a MÉH-nél. De csak saját felelősségére. Baleset ugyan még nem történt, de előfordulhat, hogy éles lőszer találja megsebezni a gyűjtőt. Érdemes volna az akciót tűzszerész irányításával végrehajtani. Vasgyűjtés helyett számomra megmaradt kezdetben a lepkek gyűjtése, majd az általános florisztikai és faunisztikai feltérképezés, amiben jó pár hű társra is akadtam már. Végül is sok csúfsága ellenére is lehet szeretni ezt a vidéket, mert mindig tud újat mutatni, mert látni rajta, hogy élni akar. Csak legalább többen lennének olyanok, akik ezt megengedik Neki.

Kovács Zoltán Pál

„Óvd meg azt a dalt” (Találkozás John N. Hutchinson ausztrál madarással.)

„Kezdetben észak-nyugaton a Kimberley vidékén a stratégiám az volt, hogy a magányosság gondolatait helyettesítem az aktivitás gondolatai-



John Hutchinson

val. Először nem tudtam, hogy a „Barcoo Rot” (Cook kapitány Scurveynek azaz skorbut-nak nevezte) táplálkozási probléma. Nem ettem semmi friss zöldséget és gyümölcsöt, csak konzervet. A bőröm meglágyult és minden megsebezte. A sebek nem gyógyultak, hanem elgennyesedtek. Az arcom is kisebesedett, az ajkak berepedtek, véreztek. Fájdalmas volt enni és beszélni, mosolyogni pedig lehetetlen. A lábujjaimról leestek a körmök. Mint a nyers hús olyanok voltak az ujjak. Hogy távolarisam a legyeket, tapaszokat tettem rájuk és pár nap múlva, amikor a tapaszokat leszedtem, lábujjaim tele voltak nyűvekkel. A kísértés, hogy visszatérjek a civilizált délre, nagyobb volt mint valaha. Emlékszem, amint lenéztem nyűves lábujjaimra, és azt mondtam magamnak, hogy nyűvek nem fognak legyőzni.”

Ezeket a sorokat John Hutchinson *Óvd meg azt a dalt* (Save that Song) című könyvéből idéztem, melyben a szerző életútjáról írt. De mit csinált ilyen körülmények között az akkor még teljesen civilizálatlan Kimberley vidékén? Madárhang felvételeket.

Hutchinson 1995 márciusában feleségemmel ausztráliai utunk során meglátogattuk balingup-i otthonában. A személyes találkozás, a gyönyörű madárhang felvételek és izgalmas könyve egy olyan ember képét tárja elénk, akit érdemes bemutatni a *Madártávlat* olvasóinak.

Hutchinson mintegy három évtized alatt 160 madárfaj énekét örökítette meg, legtöbbjüket újra és újra felvette. Stúdió minőségű CD-i és audio kazettái Ausztrália szerte kaphatók a klasszikus zenei üzletekben, múzeumi boltokban és a szerzőnél.

Elhivatottságára jellemző, hogy a korai 60-as években megpróbált madárhangokat felvenni ezer napon át, anélkül, hogy egyetlen napot elmulasztott volna. Stúdió berendezéssel dolgozott, ami nem való szabadtéri felvételekhez, de a felszerelés megfelelő karbantartása és védelme végül is lehetővé tette a koncerttermi felvételekhez fogható minőséget. Hetekig vagy hónapokig is a felvételek helyén tartózkodott, hazatérés nélkül.

„Sokan használtak irányított mikrofont, ami nem adja ugyanazt az eredményt, és nem is táboroznak a helyszínen. Huszonnyolc évi munkám alatt Ausztráliában senki nem másolta felvételi módszeremet, amit sajnálok, mert az a munka folytatást igényelne. A digitális készülékek megkönnyíthetik az eljárást, de a mikrofon elhelyezésének fáradságos munkájára és a helyszínen való táborozásra nincs alternatíva. A



Nevető kookaburra

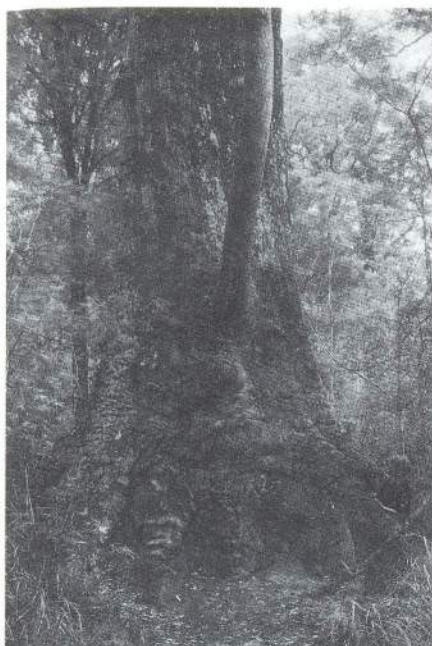
tábori élet a legfontosabb előfeltétel, és ez természetes környezetben a legélvezetesebb. Az ilyet Ausztráliában már nagyrészt tönkretették. Holnap kizárólag azokat a természetes helyeket élvezhetik az emberek, amelyeket mi ma megővünk számukra.”

Bár Hutchinson munkásságának előterében a madárhang felvétel áll, ez csak egy része a természet, mint egész iránt érzett rajongó szeretetének és felelősségtudatának. (Az észak-nyugati ausztráliai vadvirágokról is kiadott egy könyvet). A természet elleni gonosz tetteket önmagát ért sérelmekként éli meg.

1921 márciusában kezdődött Munjimup közelében az akkori miniszterelnök elgondolása alapján az a csoportos letelepítési program, melynek következtében kiirtották a 60–70 m magas, nem ritkán közel 2 m vastag, oszlopszerűen egyenes törzsű karri (*Eucalyptus diversicolor*) fákat. Hutchinson így ír erről: „A pusztító látvány, amelyre rámeredtem életem nagy tragédiáinak egyike volt. Tragédia marad, nemcsak egy megrázkódtatás. Az élet bizonyos eseményeire úgy emlékszünk, mint amelyek szörnyűbbek, baljósatúbbak, fájdalmasabbak mint mások. Ez volt az egyik legrosszabb. Az óriási vitézeket kiirtották az utolsó emberig!”(!)

Madár és erdő viszonyáról így ír: „Az erdő csak akkor produkál erőteljes hangokat, ha maga az erdő is erőteljes és egészséges. A legtöbb erdőben csak néhány madár alkalmi énekét hallani, de ezekből is hiányzik a virágzó populáció élénksége. Minden gazda tudja, hogy nem lehet ismételtlen csak aratni, trágyázás nélkül. Az erdő, amit ismételtlen kitermelnek, de nem trágyáznak, az úgy néz ki, mint a beteg termés. Egy erdő számára a természetes trágya az az anyag, amelyet maga az erdő visszajuttat a talajba. A fák teljes lombja, a bokrok, évelők, egyvári növények, a fák letört ágai, végül is maguk a kidőlt törzsek. Minden ami elpusztul az erdőben, növények, állatok, hullók, rovarok, és persze a drága madaraim, felbomlanak és visszatérnek a talajba megtermékenyítve azt a növények számára.”

De térjünk vissza egy percre az ősz hajú, kék szemű, piros arcú, papírvékony, figyelő tekintetű Hutchinson



Piros tingle fa A szerző felvételei

balingup-i tornácára, (mintha könyve olvasása után fel is fedezném arcán a skorbut nyomait) ahol kávé és sütemény mellett felsóhajtott: „Kár hogy nincs itt a csellód, mert én meg hegedülök”.

Ahogy beszélgetésünk melegegett, úgy fogyatkozott a nyárutó lemenő napjának az ereje. Szemünk már nem védekezett a fény ellen. Az előttünk álló 40 km-es út a Blackwood River csodálatos völgyében búcsúzásra kényszerített. Még csináltam egy-két felvételt, ő dedikálta nekünk madaras könyvét, és megajándékozott újabb madárhang kazettáival. Majd ezt mondta: „Ha úgy szereted a fákat, hogy filmjeid azokkal telnek meg, akkor Perth-ben írd egy levelet a miniszterelnöknek, hogy védje meg a fákat.”

Úgy látszik, attól a 70 évvel korábbi esettől, az akkori miniszterelnök és a karri erdők között, egy életre „rámeredt” tekintete a miniszterelnökökre is. (A levelet megírtam, és mint muzsikus, zenei hasonlaltal zártam: „Az ausztrál flóra olyan mint a Teremtő egyik nagy szimfóniája. Kérem, őrizték meg ennek a szimfóniának a kéziratát.” A miniszterelnök budapesti címemre kedvesen válaszolt, pedig tőlem nem várhat szavazatot).

Amikor bérelt kocsink motorját beindítottam, Hutchinson még egy pillanatra elszaladt a ház mögé, és visszatérve három gyönyörű őszibarackot nyomott a kezünkbe.

Koffán Tamás

Megjegyzések a *Meddig húztok még erdei szalonkák c. cikkhez*

Nagy figyelemmel, első olvasásra felháborodással, másodsorra már csak csodálkozva olvastam a jelzett cikket. Harmadsorra rájöttem arra, hogy az indulatok csak arra jók, hogy pótolják, helyettesítsék a mondanivalót. Ezért én inkább a cikk tárgyi tévedéseire hívnám fel az Olvasó figyelmét – hogy a realitás talaján maradjunk!

Elég jól ismerem a szalonkával kapcsolatos ornitológiai és vadászati irodalmat is. Utóbbi – természetesen – a szalonka vadászatával (szerző szerint: a „halálával” ? is (!) foglalkozik, Szabolcs József például a 120 oldalas monográfiájában 12 oldalon). Javításra szorul, hogy „a vadászok a szalonka életéről vajmi keveset tudnak”. A mai napon 145 (egyszáznegyvenöt) újságcikk – tanulmány címem van katalogizálva az erdei szalonkáról, melyet vadászok írtak vadászoknak, és megközelítőleg ennek duplája a vadászati sajtóban utolsó száz évben megjelent, de általam még fel nem dolgozott anyag.

A névsorban: Lakatos Károly, Balkay Adolf, Nadler Herbert, Polgár Kálmán, Rochlitz Dezső, Csík Imre, Wönöczky-Schenk Jakab, Nozdrowiczky Lajos, Hajek Antal, Felix Endre, Studinka László, Láng Rezső (Sólyom), Éhik Gyula, Potoczky Bertalan, Eszterházy László, Várady Géza, Nagy Jenő, Merán Fülöp, Sterbetz István, Bertóti István, Janisch Miklós, Szabolcs József, Homonnay Zsombor, Faragó Sándor, Szilágyi Virgil, Szederjei Ákos, Bán István, Fluck Dénes neve jelent egyfajta zoológiai garanciát arra, hogy vadászok (és a felsoroltak között alig van, aki nem az) is tudhatnak valamit, talán nem keveset kedves madarunkról. Katalógusomban szerepel Varga Ferenc két tanulmánya is, a *Magyar Vadász* 1966. VI. és *Nimród* 1979. VII. számában megjelentek.

Ezen kívül (a vadászirodalomnál maradvá) Diesel-Mika vagy Lakatos Károly, Szabolcs József könyvei – a

sok közül kiemelve – komoly alapot adnak a szalonka ismeretéhez vadásztól vadásznak és ornitológusnak.

Tárgyi tévedésnek tartom a „húzás” és „vonulás” fogalmi összekeverését: mi tudjuk, hogy a kettő nem azonos. Ennek kifejtésétől most tekintsünk el.

Örülök, hogy a szalonka és a császarmadár magyarországi fészkelésének csökkenéséről a szerző együtt emlékezik meg: mindkettő a megváltozott ökológiai hatások miatti tény, a jelenlegi és évtizedek óta gyakorolt erdőművelésre vezethetők vissza, mint ahogy Bencze Lajos professzor – mint erre legilletékesebb – ezt tényként megállapította mindnyájunk napi tapasztalatával megegyezően. Ehhez a vadászatnak semmi köze nincsen!

A magyarországi szalonkavadászat a fészkelést, költést, fiókanevelést nem zavarja, mivel a hajtás, bokrászás, „klopfolás” jóérzésünkkel ellenkezik és egyetértésünkkel tilos is! A sűrűben nem járunk (ellentétben az agancsgyűjtőkkel, hóvirágzókkal) a nyíladekon álldogáló vadász pedig a húzó kaskast (*A szalonka hímjét nem hívjuk kaskasnak. Szerk. megj.*) lőheti – ha tudja.

Romantikus hipotézisnek tartom a szalonka nászrepülésével kapcsolatos sorokat: „minden tojás lerakása előtt esténként hímeket keresve szálldos, majd amikor talál... megtörténik a párzás”. Ebből a románcból fióka aligha lesz... Egyébként a bájos elképzelés megfigyelhetetlen, mivel a nemek kézbe véve sem különböztethetők meg (csak boncolással), tehát röptükben főleg nem, továbbá: a szalonka húzása sötétben történik, a lövilág utolsó perceiben (amikor is lövés már csak az égbolt irányába sziluettre tehető), megfigyelésre még határozott ivari dimorfizmus esetén sem volna mód.

A szalonkateríték ivari megoszlására vonatkozó állítás eltér a szakértők: Merán Fülöp, Nozdrowiczky Lajos, Szabolcs József rengeteg, egyedi vizsgálaton nyugvó adatától, így elemzésbe nem bocsátkozom. A hím szalonkák húznak, természetesen a tojók is vonulnak, de a két jelenség nem azonos, így húzáson tojó legfeljebb kivételesen kerülhet elejtésre.

Mint szorgalmas szalonkaleső, tudom, hogy a húzás a rigók elhallgatása után (!) és nem előtte (!) történik. Ez a cikk leginkább – és bárki által – ellenőrizhető tévedése.

A fiókaszállítás a vadászati irodalomból (is) régóta ismert csodálatos jelenség. Tévedés, hogy a négy fiókat egyszerre fuvarozza a tojó, továbbá nem biztos, hogy a lába között – hanem akár így is... –. Fiókaszállítás közben aligha kurrog, mivel ez a hím hangja...

Tévedés (bár nem kardinális) a szalonkalétszám utóbbi években tapasztalt csökkenése is a közléssel ellentétben.

A szalonkavadászat eredményesélyeiről annyit, hogy (személyes tapasztalom szerint) kb. 10 vadászból egy eredményes; és nagyon szorgalmasan ki kell járni, hogy az évi (!) 1 darab madara meg legyen a vadásznak. Egy magyar vadász (statistikai átlagban) 0,05 db szalonkát lő egy évben, azaz 20 évente 1 darabot! A számok hihetlenségéhez annyit, hogy a vadászok alig 5%-a vadászik szalonkára, részben azért is, mert az Alföldön a vadászati idényben (március 1–április 10.) alig fordul elő, illetve a 40 napos szezonból 5–10 nap a „jó”, amikor is vagy ki tudunk menni éppen akkor és éppen oda, amikor és ahol éppen húz! Ezért a cikk utolsó előtti bekezdése (sem) reális.

Ami a ragadozók kártevését illeti, abban van igazság, bár kárt csak a fészkelő (és az élőhely alkalmatlansága miatt egyre szerényebb) állományban tehetnek.

A természetvédelmi szervekkel egyetértve ma már nem „hasznos-káros” kategóriákban gondolkodunk és nem bántjuk a megnevezett ragadozók közül a borzot, vadmacskát, nyusztot hermelint, mely szemléletet nyilván elfogad az a szervezet is, amely Sterbetz István ornitológus vadásztársunk 1975-ben megjelent könyvének címét kiváló újságjának minden oldalán ismétli: „A természet szolgálatában”.

E szolgálat jegyében írtam le gondolataimat.

dr. Bod Lajos

NIMRÓD VADÁSZUJSÁG 1989. AUGUSZTUS 10.		
☞	HÍREK MINDENFELŐL	☞
— A Magyar Solymász Egyesület június hó 6-án tartotta alakuló gyűlését. Elnök letti a <i>solymászok ispánja</i> : Neumeskéri-Kiss Géza kir. vadászmeister, alelnök Nádler Herbert, tükár dr. Tóth László és dr. Fehér Gyula Solymász-ester Bástyai Holtzer Loránt, pénztárnok Katona László. Az első közös solymászvadászatot szeptember havában rendezte az egyesület Szirászky Sándor földbirtokos birtokán.		

További adatok a Solymász Szakosztály történetéhez

A *Madártávlat* III. évfolyamának 1. számában megjelent *20 éves az MME Solymász Szakosztálya* című írásomat a III. évfolyam 2. számában *Adalékok a Solymász Szakosztály történetéhez* címmel Duhay Gábor sajnálatos módon téves adatokkal egészítette ki.

A cikk írója többek között a Magyar Solymász Egyesület (MSE) elnevezést, illetve alakuló ülésének 1939. évi dátumát kifogásolta. Véleménye szerint ugyanis az egyesület Magyar Solymász Egylet névvel és 1937-ben alakult meg.

Tudomásom szerint – a forrásanyagok kutatása alapján – Magyar Solymász Egylet sem 1937-ben, sem később nem alakult. Hazánkban az első solymászzal foglalkozó szervezet 1939-ben jött létre Magyar Solymász Egyesület megnevezéssel, megalakulásáról a *Nimród* vadászujság XXVII. évf. 23. száma 364. oldalán napihírként tudósít (lásd a keretes idézetet). Azon a birtokomban lévő fényképen, amelyet a korabeli *Kurír* riportere az alakuló közgyűlésen készített szintén ez a megnevezés szerepel. A téves dátum és elnevezés először az 1968-ban alakult MAVOSZ Solymász Szakosztály (1971-től MAVOSZ Ragadozómadár-védő és Solymász Szakosztály) 1972-ben kiadott első és egyben utolsó évkönyvében jelent meg.

Ellenvéleményét a szerző három publikációra hivatkozva fejt ki. Mindhárom idézett anyagban az évszám és az elnevezés egyaránt hibásan szerepel. A három cikkből kettőben semmilyen forrás sincs jelölve, a harmadik pedig nem eredeti forrásra hivatkozik, hanem elsősorban Duhay G. írásaira, amelyekben egyébként számos ellentmondás található. Így például a *VENATUS Vadász és Fegyvermagazin* 1990/3-as számában *Solymászat Magyarországon* című írásában helyesen „egyesület” megnevezés, ugyanakkor tévesen 1937-es évszám olvasható. A *TERMÉSZET* XLV. évfolyam 1994/1.

számában megjelent cikkében (18. o.) a hibás Egylet megnevezés mellett viszont a helyes 1939-es évszám szerepel. Többek között talán ezeknek köszönhető, hogy a Dr. Heltai István szerkesztésében megjelent *Vadásziskola: Hagyományos vadászati módok* című kiadvány 5-ös füzetében (1995) – ami az állami solymászvizsga tananyagát tartalmazza! – szintén téves adatok (Egylet, 1937) jelentek meg.

Duhay Gábor az MSE jogutódjának, a Magyar Solymászok Vadásztársaságának (MSV) alakulási évét is tévesen 1945-ös évszámmal jelöli (kisebb tévedésnek tűnik, de a történeti hűség kedvéért az általa helytelenül közölt Magyar Solymász Vadásztársaság elnevezést is helyesbíteniünk kell). A korrekt adatok a *Nimród Vadászlap* I. (XXXIII) évf. 1. számának 15. oldalán (megjelent 1946. szeptember 1-jén) megtalálhatók (Magyar Solymászok Vadásztársasága, 1946). Homoki Nagy István: *Szárnyas Vadászmeisterek* (1947) című könyvében az MSV jelvényéről közölt fényképen is a helyes 1946-os évszám látható, továbbá ugyanez található levélpapírjukon és bélyegzőjükön is. A téves adat szintén a már említett 1972-es *Solymász Évkönyvben* látott napvilágot, aminek szerkesztésében tudomásom szerint a szerző is részt vett.

Mindezek után solymász legyen a talpán aki a fenti publikációkban szereplő kusza információk között el tud igazodni.

A *Madártávlatban* adalékként megjelent adatok között a fentiekén kívül is akad még pontosításra, kiegészítésre szoruló, amelyek helyreigazítását már a szerző belátására bízom. Egy adott kor eseményei a történeti hűség megtartásával többféleképpen is értelmezhetők, az egyes történések hangsúlyozásában, fontosságuk megítélésében a vélemények eltérőek lehetnek. Ezek publikussá tételekor azonban elengedhetetlenül szükséges a jelentősebb évszámok, események hiteles forrásmunkákra támaszkodó ismerete. Hazánkban a solymászat ősi vadászati mód. Hagyományainak megőrzése, fejlesztése céljából alapították a kor neves vadász, madarász, solymász szakemberei 1939-ben a Magyar Solymász Egyesületet. A valóságghú adatok megőrzése érdekében, elődeink tisztelete és nem utolsósorban az igazság kedvéért ezt az időpontot szükséges az újkori szervezett solymászat kezdetének tekinteni.

Az elmúlt 57 év folyamán változó világunk igényeinek megfelelően, a sikeresebb működés reményében az egyesületet többször újjáalakították, átszervezték, miközben lelkes, elsősorban fiatal generációk sora tűnt el a solymászat színteréről.

Tevékenységük csak az adott korban elhelyezve értékelhető, lehetőségeikhez mérten ők is sokat tettek a solymászat megújulásáért, fennmaradásáért. Ismerek olyan solymászt, aki még emlékszik az MSE 1939-es alakuló gyűlésére, s aki jogosan méltatlankodik a szerző sajátos solymászat-történeti időszámításán. Ez a kérdés időközben a Solymász Szakosztály legutóbbi, 1996. március 30-iki taggyűlésén megoldódott, mivel a tagság úgy döntött, hogy a Szakosztály jogelődjének a Magyar Solymász Egyesületet tekinti, megalakulását pedig az 1939-es évtől számítja. Így az MSE hivatalos jogutódja az MME Solymász Szakosztály, amely idén 20 éves. Bízom benne, hogy múltunkról, jelenünkről, a jövőbeni eseményekről, jelentősebb évfordulókról a későbbiek folyamán is lesz, aki megemlékezik.

Bagyura János

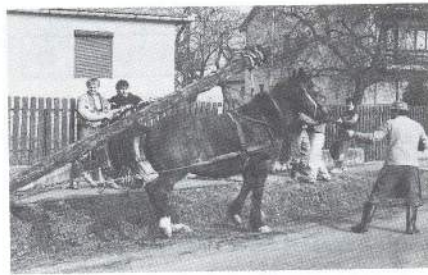
Gólya, gólya, ide szállj!

Heves megye északi részén szerényen megbúvó kis falu Szentdomonkos, ahol március második felében egy jelentős madárvédelmi akció zajlott.

A polgármester – Sípos József – kezdeményezésére, a hálózattól független telefonoszlopra gólyafészekkosarat helyeztünk. A jó állapotú oszlopot a



A fészekállító brigád A szerző felvétele



Húzd meg

MATÁV Egri Kirendeltsége biztosította a község részére, a kosarat, amelyre a fészekalapot helyeztük, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóságától kaptuk. A munkához sikerült hamar verbuválni egy fiatal, lelkes csapatot, de idősebb emberek is segítettek. Külön örömmre szolgált, hogy milyen nagyfokú érdeklődés kísérte munkánkat a falu részéről. A leendő fészek helyét önkormányzati területen úgy választottam ki, hogy lehetőleg központi helyen legyen, de ne zavarja a lakosságot (piszkítással) a gólyacsalád.

1982-ben még fészkel gólya a faluban, villanyoszlopon, de az a fészek sajnos lepusztult. Később gyakran figyeltem meg fészkelőhelyet kereső madarakat a faluban, de fészekrakás nem történt. Most már nemcsak én várom kíváncsian a gólyákat, hanem a faluban sokan mások is, és reménykedünk, hogy felfedezik a fészkelőhelyet és tartósan megtelepednek Szentdomonkoson.

Matyikó Tibor

Gyöngybagoly fiókák nevelése



1995 július 3-án került hozzám négy gyöngybagolyfióka. Akik hozták őket azt mondták, ott, ahol kikeltek a

tojásból, felújítást végeznek és nem tűrik meg a baglyokat. Akkor a legkisebb egy kis pihegombóc volt, a legnagyobb pedig már kinőttek a szélső szárnytollaival.

Első nap úgy próbáltam megtömní őket, hogy csőrüket szétnyitva tettem bele a húsdarabkákat, de nem akarták elfogadni, állandóan kiköpték. Végül meguntam a számukra kellemetlen táplálási módszert és eléjük szórtam. Reggelre minden eltűnt. Táplálékuk feldarabolt nyúl, csirke, galamb, és hal volt, egészen csak kisebb halakat, egeret kaptak. Egyszer, mikor éjjel kint ültem és figyeltem őket, a legkisebbik

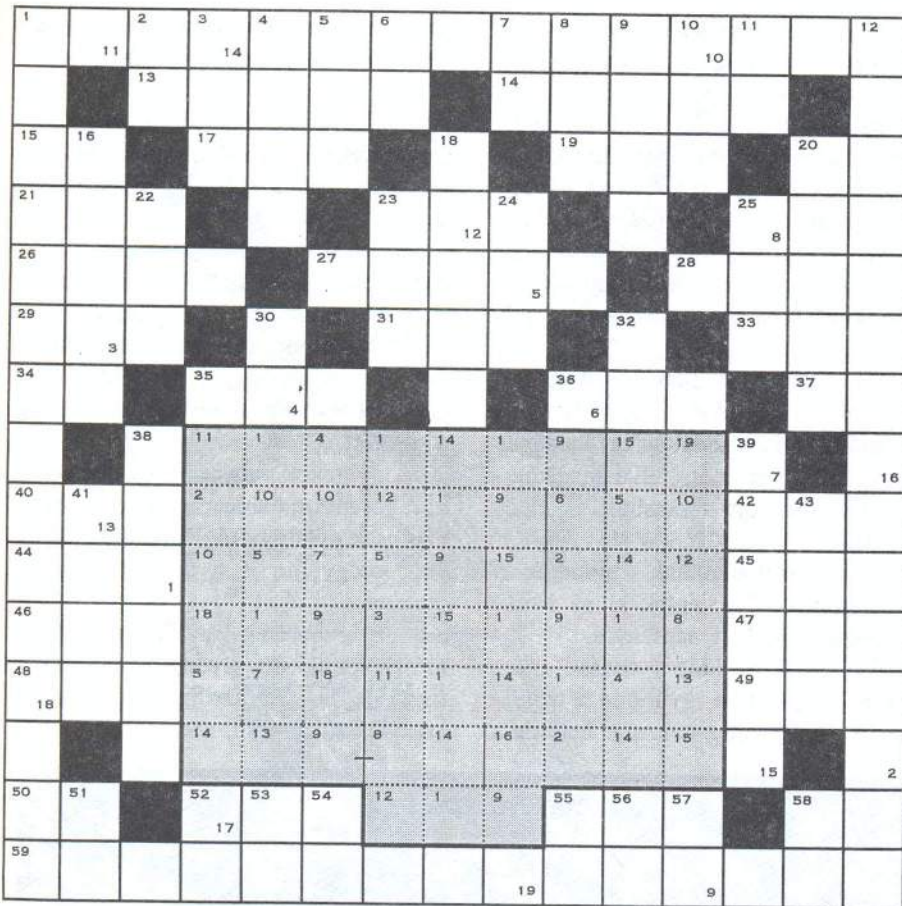


A szerző rajza és felvétele

egy kb. 1 hónapos nyúlfejjel kínlódott, először csak paskolta, majd orránál fogva nyelni kezdte, pár perces nyeldesés után már csak a fülvégek lógtak ki csőréből. Ezután hosszabb ideig csak pihegett félig lehunytt szemekkel.

Később készítettem számukra egy 2x2 m-es röpdét ahol szabadon mozoghattak. A húst csak eléjük szórtam lehetőleg jól széjjel, hogy ösztönözzem őket a táplálékkeresésre és ez sikerült is, mert minden reggelre eltűnt a táplálék. A mindennapi betevő falatuk megszerzésére nem volt nyugodásom, egész nap az után jártunk a barátommal és ismerőseimmel is szóltam, szerezzek nekem verebet vagy egeret. Ha esetleg nem sikerült semmit összegyűjtenem, nem maradt más mint saját galambjaimból vágtam le egyet. Legvégén mikor már a galambok is megfogyatkoztak és nem sikerült táplálékot hozni, húsboltban vettem számukra mindenféle aprólékot. Mikor már tudtak repülni, élő táplálékot adtam nekik, csak így tudtam rászoktatni őket a táplálékszerzésre. Szeptember 3-án aztán kinyitottam a röpdéjüket hadd menjenek. Másnap reggel nem találtam őket a helyükön. Kicsit fáj a szívem elválni ezektől a gyönyörű madaraktól, de hát ez az élet rendje.

Mészáros József



LI TAJ-PO (701?-762?) kínai költő négy sora van elrejtve a bekeretezett hálóban. A meghatározásokat nem választottuk külön, hanem a számozás sorrendjében folyamatosan adjuk. Ha egy számtól mindkét irányból indul ki a megfejtés, akkor előbb a vízszintes, majd egy gondolatjellel elválasztva a függőleges meghatározása szerepel.

Beküldési határidő:

Beküldendő a közepén elhelyezett hálóban kialakuló idézet. Beküldési határidő: 1996. május 31.

Meghatározások:

1. Delacroix Eugène (1798-1863) francia festő és grafikus festményének címe. - Almási Éva színésznő ebben a filmben is szerepelt. 2. Névelő. 3. Omladék. 4. Eszes. 5. Hím állat. 6. Kilogramm röviden. 7. ...pé, Iphiklész lánya volt. 8. Létezett. 9. Hajókikötő. 10. Van szeme. 11. Ozmium vegyjele. 12. Munkácsy Mihály egyik festményének címe.

13. Keservesen sír. 14. Csecsemőt védő szer. 15. Kimondott betű. 16. Becézett férfinév. 17. Ruhát tisztít. 18. Német sziget. 19. Kisfaludy Károly itt született 1788-ban. 20. Tantál vegyjele. - Buda egyik része. 21. Tesz. 22. Kis nyílás. 23. Megelégtelt. - Azonos a vízszintessel. 24. Ótóriai ital. 25. Szappanbuborék. - Számnév. 26. Francia vonat. 27. Azonos a 18. függőlegessel. 28. Leányka játékszer. 29. Győr-Sopron megyei helység. 30. Juttat. 31. Azonos a 24. függőlegessel. 32. Folyadék. 33. Edény. 34. Sportszer. 35. Hegy Kréta szigetén. 36. Autoalkatrész. 37. Fordított dátumrag. 38. Rohan. 39. Dunántúli középhegység. 40. Utca részlet. 41. Már nem fiatal. 42. Ilyen kezelés is van. 43. Nagy terület? 44. Parancsolója. 45. Ilyen tér is van. 46. Telefon röviden. 47. Értéke. 48. Vissza: elme. 49. Halfaj. 50. Jövő egyik fele. 51. Szelíd erdei vad. 52. Verő. 53. Személyes névmás. 54. Számnév. 55. Kettős betű. 56. Azonos a 34. vízszintessel. 57. Hiányos töke. 58. Kötőszó. - Napszak. 59. Ebben a filmben Eszenyi Enikő is játszott.

Megfejtés

Folyóiratunk III. évfolyamának 1. számában megjelent keresztrejtvény helyes megfejtései a következők: Strucc, bagolyfecske, vörösnakú lúd, kékfüllű jégmadár, sármány, fogoly, batla, gólya, fűrj.

Nyertes

A helyes megfejtők közül Magyar Linda köszegszerdahelyi olvasónk Schmidt Egon: *Madárvédelem a ház körül* c. könyvét nyerte.

Hirdetés

Megvételre keresem az Európa madarai c. madárhatározó kézikönyvet. Cím: Rabar Zoltán Mihály, 5420 Túrkeve, Simon utca 3/a, tel.: (56)361-483

BirdLife-partnereink

Név: Ligue Pour La Protection Des Oiseaux (LPO) • **Magyar név:** Francia Madárvédelmi Egyesület • **Alakulás éve:** 1912 • **Taglétszám:** 18.000 • **Folyóirat:** *L'Oiseau Magazine* (4) • **Elnök:** Allain Bougrain Dubourg • **Fizetett alkalmazottak száma:** 45 • **Cím:** La Corderie Royale, P.B. 263, F-17305 Rochefort Cedex, France • **Tel.:** +33 46 82 12 34 • **Fax:** +33 46 83 95 86.





MESE

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy hatalmas öreg erdő. Az erdő közepén egy szép zöld tisztás, s a tisztás közepén egy óriás tölgy, és az óriás tölgy alatt egy kis ház. A kis házban lakott a vadász.

A vadásznak nagy bajusza volt és zöld kalapja, kalapjába szalonkatollat tűzött és ha az erdőben járt, vállán mindig ott lógott a puska. Nem volt a vadásznak se felesége, se gyermeke, és mert messze lakott a falutól vendége is ritkán akadt. Igaz, néhanapján elmerészkedett odáig egy-egy gyerek a faluból és a vadász mindig szívesen látta őket. Ha tavasz volt illatos eperrel kínálta őket, nyáron ropogós cseresznyét szedhettek az ingük alá, ősszel pedig dióval rakta tele a zsebeiket. Ha jó kedvében volt a vadász, behívta őket a házba, és sorra mutogatta a trófeákat, amelyek a falakat díszítették. Volt ott minden, amit a vadász élete során zsákmányul ejtett: az egyik falon sorban lógtak a kifeszített rókabőrök, a másikon az őzek koponyái sorakoztak, mellettük egy hatalmas vadkan agyari villogtak deszkalapra szögezve. A szekrény tetejéről kitömött héja üvegszemei csillogtak, karmában fekete rigót tartott, kitömött volt az is. Az ágy előtt borzbőr feküdt kiterítve, hogy ne a hideg padlóra lépjen a vadász, ha reggel felkel az ágyból. De a legbecsebb trófea – a vadász legnagyobb büszkesége – az öreg erdő leghatalmasabb szarvasbikája a fő helyen, a kandalló fölött díszelgett. Koponyája vadító fehérre főzve világított a sötét szobában és a hatalmas agancsok mintha a mennyezetet tartották volna. A kandalló előtt pedig az erdő utolsó farkasának bőre díszítette a padlót, vicsorgó fogai félelmetesen villantak elő felhúzott és vörösre festett ínye alól. És a vadász minden trófeáról órákig tudott volna

mesélni, mert mindegyikhez tartozott egy-egy élmény, amit szeretett volna megosztani valakivel. Szerette volna elmondani, hogy milyen volt a hajnal, amikor a szarvasbikát várta az őszi erdőn, hogy szikrázott a havon a napfény, amikor a legszebb ruháját lőtte, milyen vakító volt a telihold és milyen sejtelmesek az árnyékok, amikor az őszi kukoricásban vaddisznók zörögnek.

De sosem tudta elmesélni az élményét, mert a gyerekek megnézték a rókabőröket, megcsodálták a hatalmas szarvasbika agancsát, félve megsimogatták a vicsorgó farkasbőrt és elköszöntek.

– Haza kell mennünk – mondták és megkönnyebbülve léptek ki az elmúlásszagú szobából a napfényre.

Telt múlt az idő, a vadász egész nap az erdőt bújta, gyűjtötte a trófeákat. A falakon alig volt már hely és a

szobában egyre nőtt a csend. A gyerekek ritkábban jöttek és keveset maradtak.

Egy tavaszi napon aztán összetalakozott velük az erdőben. A gyerekeknek kosár volt a kosárban frissen szedett gyöngyvirág.

– Hát ti mit mászkáltok itt? – förmedt rájuk a vadász.

– Mi semmit... csak gyöngyvirágot szedünk – mondták a gyerekek ijedten.

– Persze gyöngyvirágot! Meg márdartójátst mi? Na borítsátok csak ki azt a kosarat!

A gyerekek megszeppenve öntötték ki a kosarat, de abban nem volt semmi más csak gyöngyvirág. A vadász dühös volt, szégyellte is a dolgot, de nem mutatta.

– Szerencétek van. De máskor ne mászkáljatok itt. Gyöngyvirág van a tisztáson is. Ott szedhettek amennyit csak akartok. – No, meg a számóca is



Gímszarvas

Foto: Szaák Tamás



Lukács Albert grafikája

nemsokára érik! – tette hozzá békülékenyebb hangon. Majd gyertek el valamelyik nap.

De a gyerekek nem látogatták meg többet a vadászt. A szamócát ellepte a gyom, a cseresznyét nem szedte le senki, a diót pedig elhordták a szajkók.

Az egyik éjjel borzasztó vihar pusztított az erdőn. A szél őrjöngve tombolt, gyökerestől csavarta ki a száradó fákat. A villámok olyan sűrűn cikáztak, hogy percekig nappali világosság ragyogta be a széttépázott erdőt. A menydörgés folyamatos morajlásába fülsiketítő csattanásokkal hasított bele egy-egy villámcsapás, amint szilánkokká zúzta a kiszemelt fát.

És a vadász ezen az éjszakán egy olyan érzéssel ismerkedett meg, amivel eddig még sohasem találkozott. Eddig még sohasem gondolt arra, hogy nála lehet valami erősebb, hogy őt is legyőzheti valaki vagy valami, és neki is baja eshet. Eddig úgy érezte, hogy ő az úr az erdőn, aki élet és halál ura, mert ő az ember, ő a vadász. És most úgy

érezte, mintha őrá vadásznának, mert a villámcsapások csattanása olyan volt, mint őszi körvadászatokon a puska ropogás. És egy pillanatra eszébe jutott, hogy talán ezt érezheti a róka a nádban lapulva, amint közelednek a hajtók és egyre közelebről csattan a lövés hangja?! És a vadász ezen a viharos éjszakán, – életében először – megismerkedett a félelemmel.

De az öreg tölgy állta a vihar tombolását. A szél hiába tépázta hisztériás őrjöngéssel évszázados koronáját, hiába feszült neki teljes erőből öles törzsének, a tölgy nem adta meg magát. Csak állt rendületlenül és megvédte az alatta lapuló kis házat. Reggelre elmúlt a vihar és a vadász előmerészkedett a házból. Csodálkozva látta, hogy még megvan a tető, mindössze két cserepet sodort le róla a szél. De az erdő bizony szánalmas látványt nyújtott! A fák összetörve, szaggatva, a leszakított ágak csonkjai fehéren meredeztek az ég felé, a madárfiókák a földön heverték. Az ősvényt alig találta meg, mert a letépett

ágak, kidőlt fák, szinte teljesen elborították. Egyre beljebb küzdötte magát az erdőbe, amit úgy ismert mint a tenyerét, de amely most idegennek, ismeretlennek és ellenségesnek tűnt számára. A legnagyobb pusztítás a vízmosásnál fogadta. A kidőlt fák olyan sűrű áthatolhatatlan tömegben zuhantak egymásra, hogy az áthaladás közöttük lehetetlennek látszott. Már éppen vissza akart fordulni, amikor az ágak szövevényéből halk nyöszörgés ütötte meg a fülét. Közelebb ment, hogy lásson valamit, de semmi nem mozdult. Azt hitte, hogy csak a füle csalta meg, és újra elindult visszafelé, ám ekkor ismét meghallotta a nyöszörgést. Nagy nehezen utat tört magának az ágak között, és amint a vízmosás aljára ért, a meglepetéstől majd a földre gyökerezett a lába. A földön egy ősz öregember kuporgott két egymásra zuhant fatörzs ágai közé szorulva, és mozdulni sem tudott! A vadász azt sem tudta, hogy hová legyen a meglepetéstől!



Róka

Fotó: Szaák Tamás

– Hát maga hogy került ide öregapám!? – kérdezte, de az öreg nem szólt egy szót sem, csak kuporgott tovább. Hosszú fehér haja a válláig ért, kezében göcsörtös somfabotot szorongatott és furcsa, ismeretlen anyagból készült földig érő köpenyt viselt. De a legfurcsább a tekintete volt, ahogy fejét lassan felemelve ránézett a vadászra. A szeme olyan kék volt mint az áprilisi ibolya, és olyan tisztán messze néző, mint a szeptemberi égbolt. A vadász úgy érezte, hogy keresztüllát rajta. És a hátán furcsa borzongás futott végig! Eszébe jutott, amit a nagyapja mesélt az erdő öreg remetéjéről, aki időtlen idők óta itt él a vízmosásnál, de akit még senki sem látott. A favágók is sokat meséltek róla esténként a tűz körül ülve, de a legtöbben csak mesének hitték az egészet. Ám furcsa módon az emberek mégis elkerülték a vízmosás környékét. Nem temett itt gomba, nem voltak itt vadgyümölcsök, még a madár sem járt erre felé. A vadász mindig is mesének tartotta az öreg remete létezését, de azért ő is elkerülte eddig ezt a részét az erdőnek.

És most itt az öreg! – Ejnye no csak nem leszek én is babonás! – gondolta a vadász és elkezdte elrángatni a letört ágakat, hogy kiszabadítsa az öreget. Jó időbe telt mire utat tört az ágak között, és óvatosan elmozdította az egymásra zuhant fatörzseket a reszkető öregember körül. Vigyázva átkarolta és kitámogatta a vízmosásból. Leültette egy kidőlt fatörzsre és azt mondta neki: – Maga csak maradjon itt nyugodtan öregapám, én elmegyek és hozok segítséget! – és már indult volna sietősen. amikor egyszer csak, megszólalt az öreg;

– Köszönöm fiam, hogy segítettél rajtam! Jó tett helyébe jót várj! – mondta, és a hangja olyan tisztán csengett, hogy a vadász meglepődött. Nem ilyen hangot várt ettől a reszketeg vénembertől! – Itt van ez a gyűrű – folytatta az öreg és egy fényesre koptatott,

bükkfából készült gyűrűt húzott le az ujjáról. – Tedd csak el nyugodtan – mondta biztatóan, látva a vadász této-vázását. – Nem fogod megbánni! Ha valamit nagyon szeretnél megkapni, csak húzd fel az ujjadra és meglásd, kívánságod teljesül! – No ezt alighanem jól fejbe kólintotta egy ág! – gondolta a vadász, de hangosan csak ennyit mondott: – jól van öregapám maga csak üldögéljen itt! Nemsokára itt leszek a segítséggel! – és a gyűrűt zsebre vágva elsietett a fák felé. Esteledett már amikor néhány favágó társaságában visszaértek a vízmosáshoz. Útközben mogyoróágakból és fenyőgallyakból hordágyat is készítettek, hogy arra fektetik majd az öreget. De annak bizony már csak hült helyét találták! Átkutattak minden bokrot, benéztek még a rókalyukba is, de minden hiába! Az öreg eltűnt! A favágók furcsán néztek rá és hazamentek. A vadász is hazament, és ha nem lapult volna a zsebében a bükkfagyűrű, talán álomnak gondolta volna az egészet. Lassan elmúlt a nyár. A fák sebei begyógyultak és a vadász régen elfelejtette már a viharos éjszakát, a félelmet és elfelejtette az öregembert is bükkfagyűrűstül, mert más gondja akadt. Feltűnt az erdőn egy gyönyörű ózbak, amelynek olyan csodálatos agancsa volt, hogy a vadász elhatározta; ezt mindenképpen megszerzi magának! Napokig járt utána míg sikerült elejtenie, és az annyira óhajtott trófeát felakasztotta a fő helyre a nagy szarvasbika agancsa alá! De hiába szerezte meg a hön óhajtott zsákmányt, mégsem érzett igazi örömet! Valami még mindig hiányzott, de nem tudta, hogy mi az, csak a hiányát érezte valaminek. Beköszöntött a szeptember. A hajnalok egyre hűvösebbek lettek, a harmattól csillogó pókhálók közepén kővér pókok trónoltak, és a szajkók reggelente elrepültek a vadász házához, hogy megnézzék vajon érik-e már a dió? A vadász ilyenkor már nem volt otthon, mert bögtek már a szarvasok, és ő úgy érezte, hogy most eljön a nagy pillanat, amire mindig várt. Csendesesen ült a tisztás szélén és várt. Ekkor felharsant a fák közül egy szarvasbika hangja és a vadász összeresztett. Ilyen csodálatos hangot még sohasem hallott! Ismert minden szarvast az erdőben és azonnal tudta, hogy ez egy idegen bika lehet! Amikor a bika kilépett a tisztásra a vadásznak remegni kezdett a keze. A szarvas olyan hatalmas agancsot viselt, hogy a kandalló fölött dí-

szelgő trófea eltörpült mellette. – Ez az amire vágytam! – gondolta a vadász és lassan felemelte a puskát, ám hirtelen elbizonytalanodott. Úgy érezte ezt a zsákmányt nem szabad elszalasztani, mert ilyen lehetőség soha többé nem adódik az életben. És ekkor eszébe jutott a bükkfagyűrű meg az öreg szavai, amelyek olyan tisztán csengtek a fülébe, hogy összeresztett. – „Ha valamit nagyon szeretnél megkapni, csak húzd fel az ujjadra és meglásd, kívánságod teljesül!” – Remegő kézzel nyúlt be a zsebébe: a gyűrű szerencsére ott volt! Lassan felhúzta a jobb kezének mutatóujjára, arra, amelyikkel meg szokta húzni a ravaszt. A gyűrű pontosan illett az ujjára. A csodálatos szarvas ebben a pillanatban teljes életnagyságban kilépett a tisztásra. A célkereszt megállt a lapockáján, és a vadász megérintette a ravaszt. De a lövés nem dördült el! A vadász rémülten döbbent rá, hogy nem tudja mozdítani az ujjait! – Ó az az átkozott vénember! – sziszegte dühösen a fogai között, és a másik kezével leakarta húzni a gyűrűt. De jaj! Mintha varázslat történt volna! Tagjai bénán lógtak, nem mozdultak! A szarvasbika ekkor megállt a tisztás közepén agancsán megcsillant a szeptemberi napsugár, fejét hátraszegte, nyakán megfeszültek az erek és torkából az a vágyakozó kiáltás tört elő, amely ott zengett már akkor is a szeptemberi erdőn, amikor még nem ült vadász az erdőszélén. És ő érezte, hogy az erő lassan visszatér a kezeibe. Karjait újra tudta mozdítani, a varázslat megszűnt. Ekkor leeresztette a puskát, mert érezte, hogy ennek a kiáltásnak majd akkor is ott kell zengeni a szeptemberi hajnalokon, amikor ő már nem ülhet itt az erdőszélén! Lassan ballagott hazafelé az erdei úton és szívébe béke költözött. Nem haragudott már az öregemberre, mert megértette, hogy ennél nagyobb ajándékot nem is kaphatott volna tőle. Ajándékba kapta a felismerést, hogy nem muszáj valamit birtokolni ahhoz, hogy a sajátunknak érezzük! Hazaérve szögre akasztotta a puskát, de a gyűrűt nem húzta le többé az ujjáról.

Másnap a gyerekek újra meglátogatták a vadászt, aki diót nyomott a markukba és így szólt hozzájuk: – Holnap gyertek olyan korán, ahogy csak tudtok! Kimegyünk a szarvasbögésre!

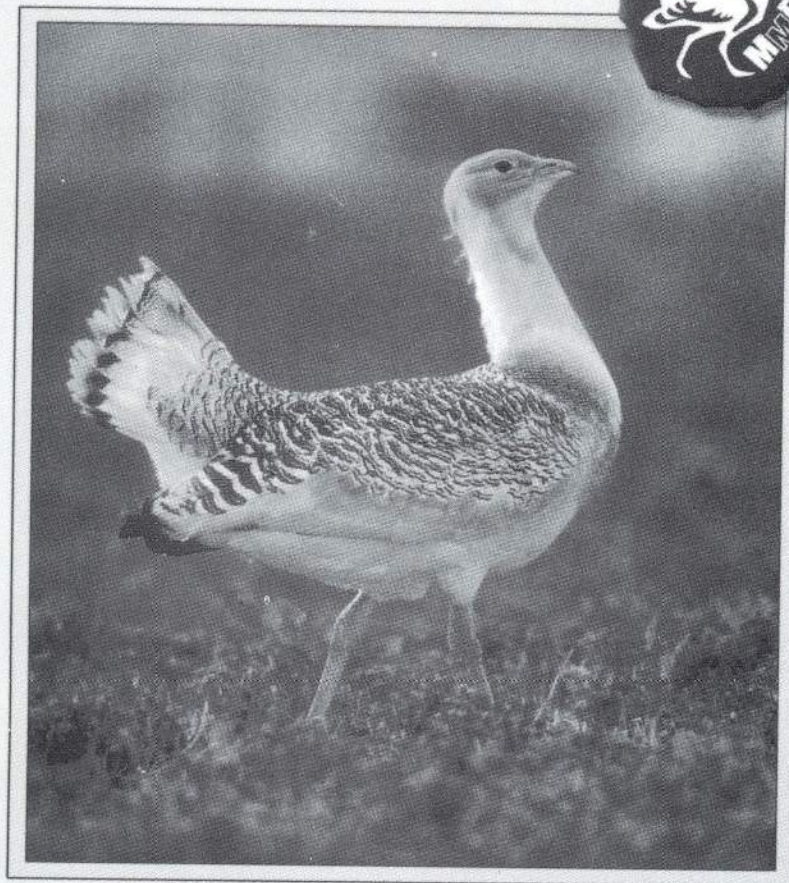
Így volt? Nem így volt? Lehet hogy csak mese volt!?

Zsoldos Árpád

Túzok

I.évfolyam
1.szám
1996. március

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ



Megjelent a *Túzok*, az MME negyedéves, színes, fényképes madártani folyóirata. Előfizethető az MME központi irodájában. Előfizetési díj egy évre MME-tagoknak 1200 Ft, másoknak 2200 Ft.

Túzok 1. évfolyam, 1. szám, 1996. március
1977–1995 között Madártani Tájékoztató

A tartalomból:

Újabb madárfajok Magyarország faunájában Az MME megalakulása óta előfordult 27 új faj

Magyarország madarainak jegyzéke Az 1995. december 31-ig hitelesítetten előfordult 365 madárfaj

A citrombillegető határozása A faj nyugati irányú terjeszkedésének elemzése, az egyes alfajok, korok és ivarok elkülönítése egymástól és a többi billegetőtől

Kerecsensólyom fészket kifosztó hollók A két faj egymástól nyolc méterre fészkel a sziklafalon

Rövid közlemények Seregélyek kukoricafogyasztása; denevérekre vadászó karvalyok; földön költő erdei fülesbagoly; kerti rozsdafarkú és barázdabillegető közös költése; rendellenes színezetű széncinege-tojások

Érdekes madármegfigyelések 1995/96 tél Hazai megfigyelések, fajonkénti bontásban

Milyen Madár Ez? 1/1. Négy fordulós képfelismerési verseny

Könyvismertetés „Tits, Nuthatches and Treecreepers”; „Swifts”

Hírek

